NORSK NATUR

NORGES NATURVERNFORBUND NR. 1·1988

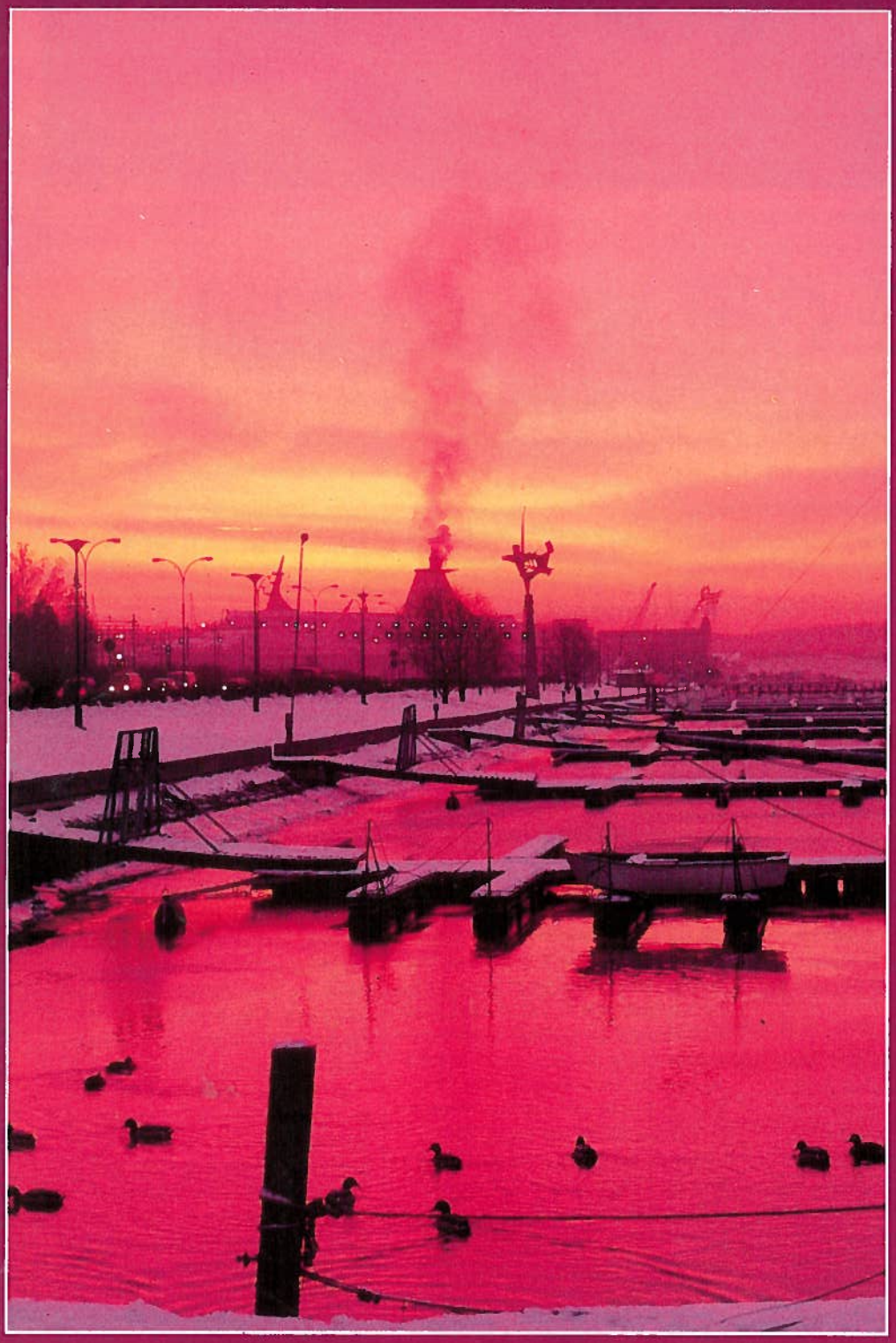

Min bil går like fort uten trær
SIDE 4

Har Finnmarksvidda fått nok?
SIDE 10

Barentshavet i ubalanse
SIDE 12

Urbarskogen skal vernes
SIDE 18

Nordmenn vil ha rovdyr
SIDE 20

ISSN 0549-687x

Er Skagerrak i ferd med å bli ødelagt?

Aust-Agder er i ferd med å bli et offer for velstands-Europa. Bildet av «det blide Sørlandet» etses nå sakte men sikkert bort av den sure nedbøren.

Gift til «det blide Sørlandet»

Fylkeslaget har bare et lokallag, og er i dag sannsynligvis det minste fylkeslaget i forbundet. Vårt aktive engasjement i sur nedbør-arbeidet de siste fire årene har allikevel gitt oss langt bedre støtte i befolkningen enn det medlemstallet skulle tilsi.

Fylket har heldigvis svært få store forurensere, det meste får vi tilført utenfra gjennom luft- og hav-strømmer. Men vi ser tydelig at miljøproblemene øker i takt med befolkningstilveksten. Hovedgrunnen til det er at nærmest all aktivitet legges til kystsonen. Det er i denne sonen vi har de rikeste og mest varierte naturtypene, med innslag av varme- og kalk-krevende arter.

Sommerfugler

Somrene 1986/87 foretok Aust-Agder Naturvern en nattsommerfuglundersøkelse i tre reservater i Grimstad kommune. Dette er et pionerprosjekt som vi greide å få støtte til gjennom Øko-Forsk, ved at vi var så heldig å få hjelp til arbeidet av to lokale eksperter på området. Undersøkelsen viser med all tydelighet hvilke ressurser som finnes i vårt fylke og hvor viktig det er å få kartlagt og tatt vare på disse før de blir utbygd.

I det ene reservatet ga fem turer et utbytte på 300 arter, derav 30 nye for Aust-Agder og to nye for Norge. Den ene av disse to er i Norden bare registrert i Finland en gang før.

Giftige alger

Store mengder med kloakk og gjødsel som tilføres havet hele året fra landene rundt Nordsjøen, Skagerrak og Østersjøen gir nå svært gunstige forhold for giftproduserende alger langs vår kyst. De tre siste årene har det blitt så ille at blåskjellene har vært giftige det meste av året. Blåskjell-oppdrettere er nå i ferd med å gi opp. Mange tar dette som et tegn på at kystvannet vårt er i ferd med å bli overbelastet av gjødsel. Bare en aktiv satsing på rensing av kloakk og landbruksavrenning synes å kunne føre til en bedring. Mange av kystkommunene synes lite villige til dette, og man satser på å føre kloakken lengre ut i sjøen. Det er å satse på «de høye skorsteiners prinsipp», en løsning som er svært utilfredsstillende i det lange løp.

Det er noe vårt fylke med all tydelighet har fått føle på kroppen.

Sur nedbør

Som de fleste vet er fiskebestanden i de tre sørligste fylkene blitt borte i et område tilsvarende størrelsen av Danmark. Etter hvert har man funnet ut at nærmest alle ledd i naturen er berørt av luftforurensningene som tilføres oss. Ja, nå er det sannsynligvis blitt så alvorlig at både skogen og også vår helse blir påvirket, uansett hva noen av våre skogforskere og medisinere måtte hevde. Ingen sørlending vil sitte stille og se på en slik utvikling. De siste tre årene har det bredt seg en enorm kampvilje i befolkningen. Det er opprettet tre grupper med representanter fra både Aust- og Vest-Agder som nå gjør felles sak. Det er opprettet en fylkespolitiker-gruppe, en fylkesetats-gruppe og en interesse-organisasjons-gruppe. Den siste gruppen ble opprettet høsten -87 etter initiativ fra de lokale skogorganisasjonene, og viser med all tydelighet hvor alvorlig man synes situasjonen er. Det viser også hvor seint vi synes arbeidet skrider fram både på det nasjonale og det internasjonale plan. Vi begynner å bli redd for at det siste toget er gått. ✱

Tekst og foto: Stig Olsen

Foto: Rolf Sørensen

Innhold:

Min bil går like fort uten trær 4
Bokklubben Natur og Friluftsliv 8
Har Finnmarksvidda fått nok? 10
Barentshavet i ubalanse 12
Lomsdalen du vidunderlige 16
Ur-barskogen skal vernes 18
Nordmenn vil ha rovdyr 20
Min Mening 24
Rovdyr-debatten fortsetter 32

Nr. 1 – 1988
24. årgang.

Redaktør: Arild Ådnem

Redaksjonskomité:
Bredo Berntsen,
Anders Goksøyr,
Erik Solheim,
Trond A. Svensson,
Ragnar Vik,
generalsekretæren, informasjonssekretæren og redaktøren.

Forsidefoto: Johan Brun
Fra Oslo Havn.

Norges Naturvernforbund
Postadresse:
Postboks 6804, St. Olavs plass, 0130 Oslo 1.

Besøksadresse:
Pilestredet 41B, Oslo
Tlf.: (02) 42 95 00.

Postgiro: 5 09 46 02.
Bankgiro: 6026 05 03033.

Medlemskontingent:
Personlig medlem pr. år kr. 160,–
Familiemedlem (hovedmedlems ektefelle eller hjemmeværende barn under 25 år) pr. år kr. 25,–.
Pensjonister (inkl. Norsk Natur) pr. år kr. 80,–. Livsvarig medlem kr. 3000,–.

Medlemmer av Norges Naturvernforbund er automatisk medlem av det fylkes- og lokallag vedkommende sokner til.

The Norwegian Society for Conservation of Nature. Member of International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN).

Produsert i regi av/lay-out:
Boksenteret a.s
Sats: GPG Sats & Trykk
Repro: Scan-Lith
Trykk: Team Grafisk

Rettelse

Oppslaget på side 14-15 i nr 5/6-87 om Naturvern i praksis og biologisk jordbruk, var laget av Svein Sæter og ikke av John Roald Pettersen. Vi beklager feilen.

Hva er en god veg?

Spørsmålet krever et godt svar. Derfor kan det neppe gis av vegvesenet alene. For det er et vesen som langt på veg er seg selv nok. Det kan telle biler, måle hastigheter og har formler på lur som viser hvordan veger skal legges an for å tekkes stadig flere og kjappere doninger. Men vegen går som kjent over flere sektorer: Ut i natur og landskap og ut mellom folk og bygninger. Så derfra burde det vel også hentes ett og annet kriterium på hva som er en god veg?

Tidligere kunne veg og landskap inngå lykkelige kompromisser. Nå foregår vegbyggingen på de rette strekningers og høye hastigheters premisser. Det skjæres brutalt i landskap og tettsteder, for én måte å regne på viser at det er økonomisk.

En god veg – skulle den åpne for økende forurensning? Utvalget for forurensningsprognoser har nylig vist at moderat vekst i transportsektoren vil øke utslippene av NO_x med drøyt 20% og SO_2 (fra mobile kilder) med 47% fram mot år 2000. Dette er stygge tall. Og hva gjør vi med dem – sett på bakgrunn av våre internasjonale forpliktelser og løfter i fet skrift om reduksjon av utslippene? Jo – vi vurderer å sette opp fartsgrensene på motorveiene, sånn for å få skikkelig fart på utslippene. Og samtidig får sterke krefter sysle helt uanfektet med å bygge en Scan-Link tilpasset en massebilisme uten bremser.

Den trenger vi ikke. Derimot trenger vi en uttrykt forståelse hos våre mydnigheter for hva som er «god veg». Vår erfaring viser at en veg ikke er god før den er tilpasset natur- og miljøvernhensyn. Følges ikke den innsikiten er vår påstand at Regjeringen befinner seg på stø avvikende kurs i forhold til de mål den selv har satt om mindre luftforurensning og færre trafikkulykker.

«Min bil går like fort uten trær»

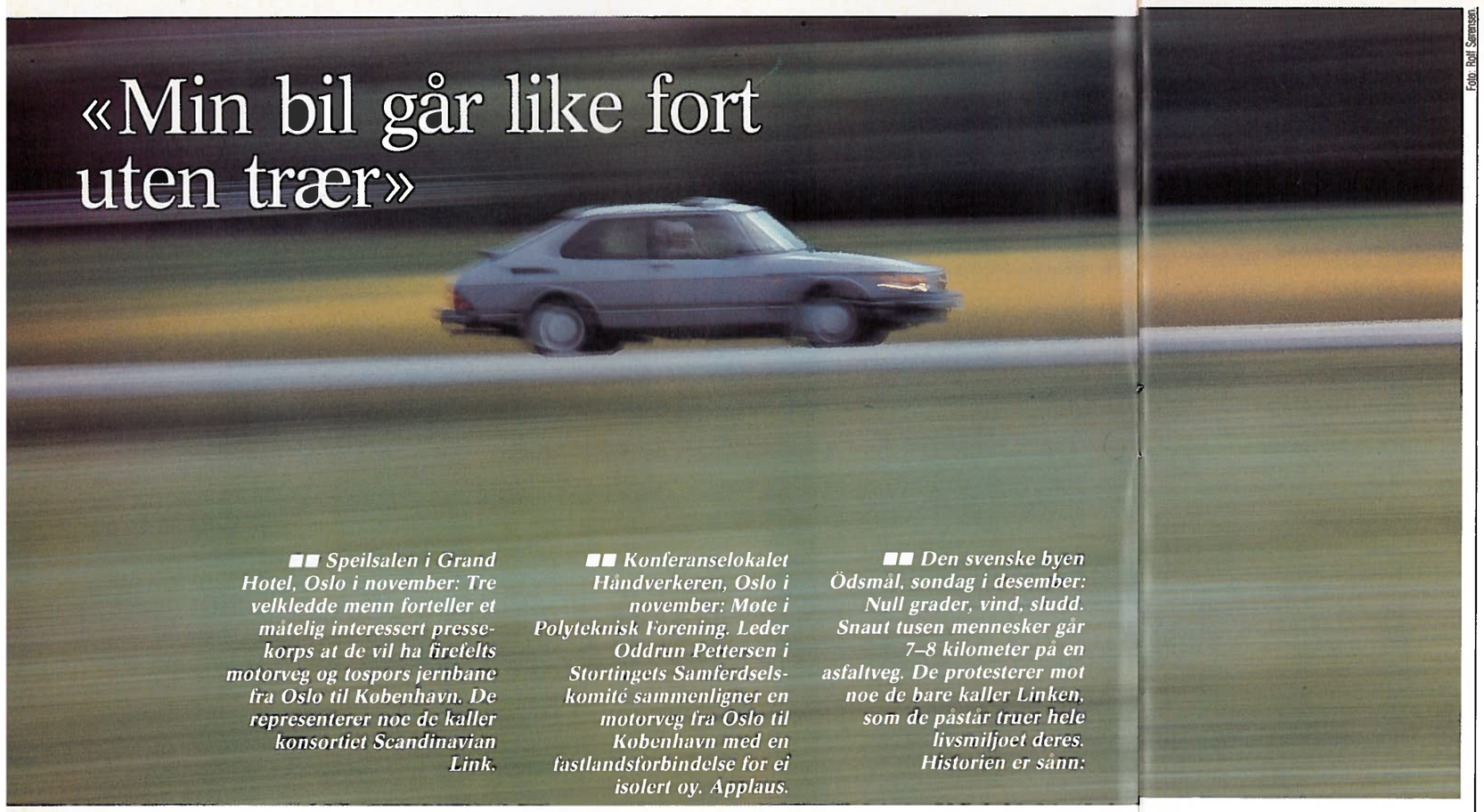

Foto: Rolf Sørensen.

■■ *Speilsalen i Grand Hotel, Oslo i november: Tre velkledde menn forteller et måtelig interessert pressekorps at de vil ha firefelts motorveg og tospors jernbane fra Oslo til København. De representerer noe de kaller konsortiet Scandinavian Link.*

■■ *Konferanselokalet Håndverkeren, Oslo i november: Møte i Polyteknisk Forening. Leder Oddrun Pettersen i Stortingets Samferdselskomité sammenligner en motorveg fra Oslo til København med en fastlandsforbindelse for ei isolert øy. Applaus.*

■■ *Den svenske byen Ödsmål, søndag i desember: Null grader, vind, sludd. Snaut tusen mennesker går 7–8 kilometer på en asfaltveg. De protesterer mot noe de bare kaller Linken, som de påstår truer hele livsmiljøet deres. Historien er sånn:*

Biltrafikk er en av de viktigste kildene til utslipp av blant annet nitrogenoksyder (NOx-stoffer). Jo større fart, jo mer forurensning.

Industrien i sørøst-Asia og USA er mer lønnsom enn industrien i Europa. Det liker ikke europeiske industriledere. For å bedre konkurranseevnen ønsker de å senke produksjonskostnadene sine. En av måtene å gjøre det på, er å skaffe seg billigere, raskere og sikrere transport. Derfor vil de europeiske industrilederne ha firefelts motorveg fra Lisboa til Oslo.

Industriledernes konferanseklubb

Idéen om å knytte industri-Europa tettere sammen kommer fra «Roundtable of European Industrialists». Dette er en konferanseklubb for de fremste industrilederne i vår verdensdel. Blant de svært innflytelsesrike selskapene som er representert finnes Siemens, Nestlé, Philips og Shell, for å nevne noen. Formann i «Roundtable» er Volvo-sjefen Pehr G. Gyllenhammar.

I 1984 kom «Roundtable» med rapporten «The Missing Links» – de manglende leddene. Der hevdet de at det vil være nødvendig å forbedre transportårene mellom sentrum og utkanter i Vest-Europa. Ifølge rapporten må de internasjonale hovedvegene rustes opp slik at de tåler mer, tyngre og raskere trafikk. Ferjeforbindelser må erstattes av bruer eller tunneler, og tollklarering må unnagjøres på mest mulig smidig måte. For det sørlige Europas del betyr dette firefelts motorveg til Spania og Portugal. For De britiske øyer betyr det tunnel under Den engelske kanal. For Norden betyr det *Scandinavian Link.*

Samlet plan for asfalt og skinner

Scandinavian Link – forkortet ScanLink – er skandinaviske industrilederes svar på «Roundtable»s utfordring. ScanLink er en samlet plan for nybygging og opprusting av motorveg og jernbane, langs de viktigste transportårene i Danmark, Sverige og Norge – delvis også i Finland.

Planen inkluderer firefelts motorveg fra Oslo til København (E6), og «supplerende utbygging» av E4 (Sverige), E18 (Sverige og Norge) og E3 (Sverige og Finland). På jernbanesiden foreslås det dobbeltsporet bane Oslo – København, togferje mellom Finland og Sverige, og en generell opprusting av det sentrale banenettet til en standard som tåler en fart på 160 km/t. Planen baserer seg på en fast forbindelse over Øresund og utnyttelse av den danske Storebælt-brua, som Folketinget allerede har vedtatt å bygge.

Varene på vegen – ikke på lager

ScanLink-planen skisserer et framtidig system for transport av gods mellom Norden og kontinentet. Systemets hovedidé er de såkalte «Just In Time»-leveransene («Akkurat i tide»-leveranser). «Just In Time»-idéen går ut på å kutte ned på fordyrende lagring. Underleverandører skal levere sine råvarer og halvfabrikata i mengder og på tidspunkter som er tilpasset produksjonstakten hos mottakeren. Dermed forkortes lagringstida hos begge parter. Konsekvensen er økt godstrafikk, fordi man kjører mange turer med små lass i stedet for få turer med store lass.

Det meste av godstrafikken skal ifølge planene gå på veg. Lastebiler skal ta seg av transporten på strekninger under 100 mil. For lengre strekninger tenker man seg en kombinert løsning, hvor godset bringes til store terminaler med lastebil, fraktes til andre terminaler med godstog, og hentes av nye lastebiler der. For hele Norden inngår 19 slike terminaler i planene, i prinsippet én terminal pr. million innbyggere.

Det var en gang en mann som levde av å selge biler. . .

ScanLink-planenes historie er vanskelig å berette, uten å fortelle om Volvo-sjef Pehr G. Gyllenhammar samtidig. Som formann i industrileder-klubben «Roundtable» formulerte han ønsket om et mer effektivt transportnett i Europa. Men dette er ikke Volvo-sjefens eneste engasjement i saken.

I 1983 nedsatte Nordisk Ministerråd, på Gyllenhammars initiativ, en arbeidsgruppe som skulle se på mulighetene for økt økonomisk samarbeid i Norden. Gruppen besto av ledende folk fra næringslivet og arbeiderbevegelsen i de nordiske land. Gyllenhammar ble leder for arbeidsgruppen, og utredning av Scandinavian Link ble gjort til del av gruppens mandat.

Arbeidsgruppen så svært positivt på ScanLink-idéen. Da den la fram sin rapport før jul 1985, foreslo den at arbeidet med ScanLink måtte føres videre. Næringslivet tok raskt opp tråden. Våren etter dannet de *Konsortiet Scandinavian Link.*

Frøet var sådd, spiren var oppe av jorda og Gyllenhammar trakk seg tilbake fra utredningsarbeidet. Hans betydning for ScanLink-planene kan likevel neppe overvurderes.

Rekordrask utredning

Opp av jorda kom altså Konsortiet Scandinavian Link. Konsortiet er en sammenslutning av de fleste store eksportorienterte bedriftene i Norden. Fra Norge deltar representanter for storindustri og rederivirksomhet (Hydro, Kværner, Orkla Borregaard, Aker Norcem, Fred Olsen, Wilh. Wilhelmsen m.fl.), foruten de største bankene. Konsortiets formål er å få ScanLink bygget, helst så fort som mulig.

Senhøstes i fjor, ett og et halvt år etter opprettelsen av konsortiet, kom resultatet av et omfattende og intensivt arbeid. En tykk hovedrapport og fire delrapporter konkluderer alle med at en utbygging i tråd med konsortiets forslag vil være til beste for hele samfunnet. Temaene i de ulike delrapportene er industriens kostnader, framtidas godstransport, trafikken i Norden og miljø og trafikksikkerhet.

«ScanLink får positive konsekvenser for miljøet»

Det er ikke spesielt oppsiktsvekkende at konsortiet regner prosjektet som lønnsomt. Verdt å merke seg er imidlertid at miljøkonsekvensene ifølge utredningene blir «positive eller nøytrale».

Konsortiets miljøanalyse tar for seg luftforurensninger og støy langs E6 på strekningen Oslo–Malmö–København. Konsekvensene er ikke vurdert for «supplementsveiene» E3, E4 og E18.

Analysen gjelder for situasjonen i år 2000, og setter tre alternativer opp mot hverandre: Miljøkonsekvensene av full ScanLink-utbygging, av utbygging uten omfattende jernbaneopprusting, og av et referansealternativ uten utbygging av ScanLink.

Skepsis til referansealternativet

Valget av referansealternativ blir møtt med skepsis. Analysen baserer seg på en trafikkøkning på omlag 50 % fra 1985 til 2000 – med eller uten Scandinavian Link. En 50 %-trafikkøkning korresponderer bra med den årlige økningen vi nå ser i Norge, men i Vegdirektoratet går man likevel ikke uten videre god for tallet. Avhengig av den økonomiske utviklingen vil økningen mest sannsynlig flate ut i tida framover, heter det. Men særlig stiller man seg undrende til å operere med den samme trafikkøkningen enten ScanLink bygges eller ikke.

– Når vi gjennomfører et nytt prosjekt, regner vi alltid med en engangsøkning i trafikken. Våre erfaringer viser at prosjekter med stor lokal betydning ofte fører til en slik økning på 150%, sier overingeniør Egil Lundebrekke i Vegdirektoratet. Han mener ei Øresundsbru i særlig grad må føre til en engangsøkning i trafikken.

Tittelen er hentet fra klistremerker som finnes på mange tyske biler.

Volvo-sjef Pehr G. Gyllenhammar har spilt en svært sentral rolle under arbeidet med ScanLink-planene.

Foto: Ivar Aaserud/VG-foto

Tekst: Jon Bjartnes

– Tatt i betraktning den store samlede trafikkøkningen man regner med, vil jeg tro det ligger en engangsøkning på kanskje 20–30% i prosjektet, sier han.

Grunnlaget for ScanLink-konsortiets miljøanalyse er at trafikken øker like mye uansett hvilke forhold den tilbys. Spådommen om en betydelig engangsøkning ved full ScanLink-utbygging stiller i praksis spørsmålstegn ved hele miljørapporten.

«Verdiløs utregning»

I Sverige er motstanden mot ScanLink-planene betydelig. Anført av miljøbevegelsen har svært ulike organisasjoner gått sammen under paraplyen MotLänken. Mats-Ola Larson, sentral i MotLänken, avfeier ScanLink-konsortiets miljørapport som en «verdiløs utregning».

– Miljøanalysen er verdiløs av flere grunner. For det første på grunn av valget av referansealternativ, for det andre fordi utredningen bare ser på miljøet langs E6 – og ikke i hele Sør-Sverige eller for den saks skyld hele Skandinavia. Det er dessuten usikkert hvor stor effekten blir av katalysator-rensing av eksosen. I ScanLink-konsortiets rapport regnes katalysator-effekten som en fast størrelse. Man har f.eks. ikke tatt hensyn til at en katalysator i en bil som er noen år gammel, er mye mindre funksjonell enn i en ny. Alt i alt bærer miljørapporten preg av alibi og bestillingsverk, hevder Mats-Ola Larsson i MotLänken.

Mats-Ola Larsson i MotLänken håper svenske og danske politikere går imot planene om bru over Øresund. Hvis brua kommer, blir det vanskelig å stoppe de andre delene av ScanLink-prosjektet, mener han.

Foto: Rune A. Wågenet.

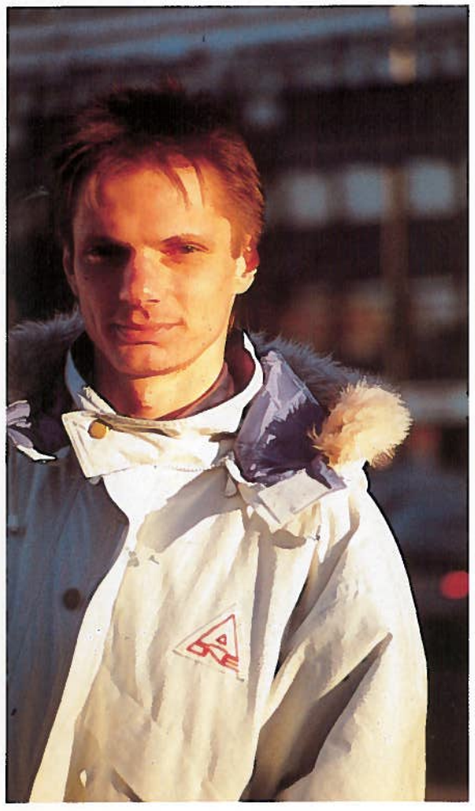

Svenske skogskader

Det er ikke uten grunn at det er i Sverige man finner størst motstand mot ScanLink-planene. Engasjementet til Pehr Gyllenhammar og andre industriledere har naturlig nok bidratt til å vekke offentlighetens interesse. Sverige er også det land som vil bli sterkest berørt av en eventuell utbygging. Den viktigste direkte årsaken er imidlertid at svenskene begynner å bli alvorlig redde for skogen sin.

To ferske undersøkelser av barfelling hos trær i Bohuslän og Götaland har vakt oppsikt – og skaffet ScanLink-mostanderne argumenter. I Bohuslän viste det seg at 40 % av trærne hadde felt mer enn 30 % av barnålene. I Götaland var situasjonen noe bedre. Men svenske forskere karakteriserer situasjonen som bekymringsverdig.

Ingen kjenner den eksakte årsaken til at trærne mister baret, sykner og dør. Flere faktorer virker trolig sammen, blant de som oftest blir nevnt er luftas innhold av ozon og av NOx-stoffer (nitrogenoksyder). Biltrafikk er en av de viktigste kildene til utslipp av NOx. Mange i Sverige frykter nå at en ScanLink-utbygging vil føre med seg den utslippsøkningen som skal til, for at svensk gran må dele skjebne med døende artsfrender lenger sør i Europa.

«Adopter et tre!»

De svenske ScanLink-motstanderne kommer fra mange forskjellige leire. Foruten miljøbevegelsen er fagforeninger, kirkesamfunn og politiske partier medlemmer i paraply-organisasjonen MotLänken. Ungdommene dominerer, Moderaternas Ungdom er den eneste av de partipolitiske ungdomsorganisasjonene som står utenfor.

Motstanden har tatt mange former, fra lobbyvirksomhet via masseadopsjon av trær(!) til lovlige og ulovlige aksjoner utenfor byen Ödsmål, hvor en motorvegstrekning er under bygging.

Motstanderne tar ikke bare i bruk rene miljøargumenter. Noen er skeptiske til vekstsamfunnet som helhet. Andre frykter spesielt sentralisering av lønnsomme arbeidsplasser rundt transportkorridorene, og dermed avfolking av landsbygda.

Heller jernbane

MotLänkens alternativ til bygging av motorveg er investeringer i jernbanen.

– En statlig undersøkelse om jernbaneutbygging som nylig ble offentliggjort, konkluderer med at investeringer på opp til 15 milliarder ville gi samfunnsøkonomisk gevinst. Dette beviser at det er god økonomi i jernbane. Så kommer miljøargumentene på toppen, sier Mats-Ola Larsson i MotLänken.

Også ScanLink-konsortiet vil ruste opp jernbanen. Men MotLänken mener de gir den en alt for liten plass i sin modell.

– Konsortiet tenker seg en løsning der gods fraktes med tog bare på strekninger over 1000 km, og der jernbanens andel av den totale transporten øker ubetydelig. Dette holder ikke. For miljøets skyld må vi få en mye større del av transporten over på bane, sier Mats-Ola Larsson.

Øresundsbrua – nøkkelen til ScanLink

Både tilhengere og motstandere av Scandinavian Link betegner Øresundsbrua som nøkkelen til prosjektet.

– Hvis vi får Øresundsbrua vil det falle mer naturlig for regjeringene å vedta opprustning av E6 nordover til Oslo, sier Palle Bruun i ScanLink-konsortiet.

– Det blir uhørt mye vanskeligere å stoppe ScanLink hvis Øresundsbrua kommer, sier Mats-Ola Larsson i MotLänken.

Øresundsbrua har vært en varm potet for skiftende svenske og danske regjeringer siden århundreskiftet. I 1973 vedtok den svenske Riksdagen å starte bygging, uten at noen har sett resultatene ennå. I mellomtida har nye komitéer gjort sine utredninger, og Riksdagen vil måtte behandle saken igjen.

Det siste Øresundsutvalget la fram sin innstilling i fjor sommer. Deres forslag går ut på en kombinert bru/tunnel-løsning, med bru ut fra svensk side til ei kunstig øy ute i sundet, og tunnel derfra og inn til Kastrup ved København.

Socialdemokraterna – nøkkelen til brua

Øresundsutvalgets innstilling fikk en blandet mottakelse. I Danmark har den borgerlige regjeringen foreløpig nøyd seg med knappe kommentarer. De velger å vente på signaler fra svenskene.

Og de lar vente på seg. Etter heftig debatt på landsmøtet i fjor høst, gikk regjeringspartiet Socialdemokraterna til det uvanlige skritt å bekjentgjøre intern rådslagning om bruspørsmålet. Det er valg i Sverige til høsten, og regjeringen kvier seg for å gjøre et vedtak som uansett utfall vil være upopulært hos mange. Men også taushet kan koste, og Socialdemokraterna vil nok tygge litt på valgresultatet før de tar sin endelige beslutning. Den er neppe klar før om et års tid.

Selv om de borgerlige skulle overta regjeringsmakten etter valget, vil resultatet av Socialdemokraternas rådslagning etter all sannsynlighet bli avgjørende. Centern er nemlig negativ til Øresundsbrua, og en borgerlig regjering som ellers er for, vil måtte søke støtte utenfra.

Dermed sitter de svenske sosialdemokratene med nøkkelen til Øresundsbrua, som igjen betegnes som nøkkelen til hele Scandinavian Link. Utfallet av partiets rådslagning kan faktisk legge premissene for samferdselsutviklingen i hele det sentrale Skandinavia i åra framover.

Konfliktlinjene i partiet er temmelig tradisjonelle. På den ene siden står «vekst-sosialdemokrater», på den andre peker særlig ungdomspartiet (SSU) seg ut. Lena Franzén i SSU regner sjansene for å stoppe bruprosjektet som gode.

– Vi regner rådslagningen som en halv seier. Nå satser vi på å spre best mulig informasjon om følgene en utbygging vil få for miljøet og bosettingsmønsteret. Lykkes vi i å nå fram med informasjonen, er det godt håp om at vi får gjennomslag, sier Lena Franzén.

Norge uforberedt

Mens svenskene vegrer seg for å gjøre ScanLink til valgkampsak, og danskene forlengst har fått sin parallell til MotLänken, har det vært nesten påfallende liten oppmerksomhet om planene i Norge. I all stillhet har Hydro-sjef Torvild Aakvaag vært nestformann i ScanLink-konsortiet fra starten av. Motstanden mot prosjektet har i praksis vært lik null.

Politikerne synes å være positive til prosjektet, så framt finansieringen ikke skjer over offentlige budsjetter. På et møte i Polyteknisk Forening før jul sa Arbeiderpartiets Oddrun Pettersen, leder i Stortingets samferdselskomité, at ScanLink vil bli en viktig transportlenke for Norge.

– ScanLink kan sammenlignes med ei ny bru fra ei øy til fastlandet. På samme måte som brua påvirker kultur, økonomi og velvære i positiv retning på øya, vil ScanLink påvirke utviklingen i Norge, sa Oddrun Pettersen. Hun la vekt på at brukerfinansiering er en viktig forutsetning.

Informasjonskonsulent Harald Aas i Samferdselsdepartmentet anser imidlertid ScanLink-prosjektet som «i hvert fall å ligge langt ut i framtida». Han oppfordrer forøvrig til å stikke fingeren i jorda.

Foto: Rolf Sørensen

Konsortiet Scandinavian Link ønsker seg firefelts motorveg fra Oslo til København.

Men motorveg blir det

Nesten like stille som Hydro-sjefen har vært nestformann i ScanLink-konsortiet, har Vegdirektoratet planlagt motorveg fra Oslo til Svinesund, der det ikke allerede finnes. Motorvegstandard på hele denne strekningen er et gammelt ønske fra Stortinget. Mesteparten av vegen skal ifølge Vegdirektoratets planer ha to felter. Å bygge firefelts veg på hele strekningen, slik ScanLink-konsortiet ønsker seg, ville bety en omfattende utvidelse av planene.

ScanLink-konsortiets kritiserte miljøanalyse regner med en 40%-økning i biltrafikkens utslipp av NOx i Østfold, ved en utbygging til firefelts motorveg med høyere gjennomsnittsfart enn i dag. For Oslo og Akershus regner man med en mindre økning.

På bakgrunn av prognosene om økte NOx-utslipp, ville det by på troverdigfhetesproblemer for regjeringen å gå inn for utbygging av firefelts motorveg.

I dag kommer 85% av de norske NOx-utslippene fra samferdselen.

For få måneder siden trakk miljøvernminister Sissel Rønbeck fram dette poenget i en avispolemikk, som en begrunnelse for vanskelighetene med å redusere NOx-utslippene med 30 % innen 1995. Utslipp fra samferdsel er mye vanskeligere å redusere enn utslipp fra stasjonære kilder, skrev miljøvernministeren.

Dermed ville regjeringen få problemer med å forklare en støtte til et prosjekt som øker utslippene fra samferdsel radikalt. Mest sannsynlig er det at regjeringen foretrekker å følge Danmarks eksempel – og vente på svenskene. I så fall legges problemene i første omgang i de svenske sosialdemokratenes hender.

BOKKLUBBEN
Natur og Friluftsliv

Medlemmenes egen bokklubb

De fleste av medlemmene i Norges Naturvernforbund vet nå at vi og Den Norske Turistforening har gått sammen med Aventura Forlag om BOKKLUBBEN NATUR OG FRILUFTSLIV. Foreningene og forlaget styrer bokklubben sammen. Et redaksjonsråd skal hjelpe med å få fram de riktige bøkene.

Det er bare medlemmer av Norges Naturvernforbund eller Den Norske Turistforening som kan bli medlemmer av BOKKLUBBEN NATUR OG FRILUFTSLIV.

BOKKLUBBEN NATUR OG FRILUFTSLIV tar sikte på å utgi fire bøker i året. Bokklubbens velkomstbok til nye medlemmer er «Barske Glæder» av Peter Wessel Zapffe. I høst ble medlemmene også tilbudt den gjennomillustrerte praktboken «Isbjørnen – nomade i nord». Bokklubbens første bok i 1988 blir den gamle klassikeren «Tre i Norge ved to av dem». Den kommer i *uavkortet* utgave – den første siden 1884.

Bokklubben og redaksjonsrådet ble presentert i forrige nummer av «Norsk Natur» og på en pressekonferanse 24. november. Både Norges Naturvernforbund og Den Norske Turistforening understreker at bokklubben vil bli et viktig supplement til foreningenes informasjonstilbud, og en praktisk måte å følge opp tradisjoner innen arbeidet med å vekke interesse for naturvern og friluftsliv. Store deler av overskuddet fra bokklubbdriften går til foreningene. Det kan med tiden bli et kjærkomment tilskudd til en kasse som altfor ofte er slunken, og iblant nesten tom.

Til vår glede fikk bokklubben nesten tusen medlemmer i løpet av den første uken. Nye innmeldelser strømmer inn hver dag. I tiden framover kommer vi til å orientere om bokklubben både gjennom «Norsk Natur» og «Fjell og Vidde». I tillegg vil medlemmene av bokklubben motta et eget medlemsskriv.

Medlemsbetingelsene er enkle for BOKKLUBBEN Natur og Friluftsliv

1. Det er bare medlemmer av Norges Naturvernforbund eller Den Norske Turistforening som kan bli medlemmer av BOKKLUBBEN NATUR OG FRILUFTSLIV.
2. Bokklubben tilbyr bøker til 25 % under vanlig utsalgspris. Du har ingen plikt til å kjøpe bøker, men du kan godt bestille flere eksemplarer til bokklubbpris.
3. Bøkene kommer til deg fire ganger i året hvis du ikke avbestiller innen fristens utløp.
4. Du kan bestille tilleggsbøker. Slike tilbud kommer bare til bokklubbens medlemmer.

Dersom du melder deg inn i BOKKLUBBEN NATUR OG FRILUFTSLIV kan du få velkomstboken «Barske Glæder» av Peter Wessel Zapffe for bare kr. 10 pluss porto. Både nye og gamle medlemmer kan også få boken «Tre i Norge ved to av dem» for bare kr. 134 (vanlig pris kr. 178), og praktboken «Isbjørnen – nomade i nord» for bare kr. 224 pluss porto (vanlig pris kr. 298).

FYLL UT INNMELDINGSBLANKETTEN OG SEND DEN INN I DAG! (PORTO BETALES AV OSS).

Din utfordring

BOKKLUBBEN NATUR OG FRILUFTSLIV er først og fremst foreningenes egen bokklubb. Derfor står bokklubbens medlemmer overfor en utfordring! Skriv til bokklubben dersom du har et tema som du mener er verd å presenteres som bok, om du kjenner til en utenlandsk bok som fortjener en norsk oversettelse, eller om du vil minne om en klassiker som fortjener nyutgivelse. Du kan adressere brevet til Den Norske Turistforening. Men husk å merke brevet med «BOKKLUBB» i nederste høyre hjørne. Vi er spente på reaksjonene fra medlemmene.

«Tre i Norge»

«Tre i Norge» er blitt en klassisk bok. Den utkom i England i 1882. I 1884 kom den ut i norsk – det som vi i dag vil kalle dansk – oversettelse. Siden er den kommet flere ganger i Per Thomsens sterkt forkortede utgave. Men den utgaven som nå foreligger og som bygger på H. J. Mullers originaloversettelse fra 1884, er den første uavkortede utgaven siden den gang. Språket er modernisert, men tonen fra den gang er beholdt.

Selv om det nå er over hundre år siden de tre unge engelskmennene jaktet og fisket i Jotunheimen vil beretningen kunne leses med minst samme glede og utbytte i dag. Både fordi godt humør og ekte naturfølelse er tidløse fenomener, og fordi dette rett og slett er en knakende god reiseskildring.

Det er ikke uten grunn at «Tre i Norge» er blitt et begrep. Det er heller ikke noen tilfeldighet at det er nettopp denne boken som er valgt som første klassiker i BOKKLUBBEN NATUR OG FRILUFTSLIV.

Boken er illustrert med alle de 59 originalillustrasjonene.

Som medlem av Bokklubben Natur og Friluftsliv får du «Tre i Norge ved to av dem» for bare kr. 134,– (vanlig pris kr. 178,–).

«Det finnes mange bøker skrevet av utlendinger om deres reiser i Norge. Cappelens forlag har utgitt en hel serie av dem, men ingen har oppnådd denne bokas popularitet. Det må komme av at den er vittig . . .

Jeg misunner oppriktig dem som ennå har til gode å lese denne mest sorgløst ferierende feriebok som noen gang er publisert i Norge.»

Olav Zakariassen

Tusener av tamrein dør på beite:

Finnmarksvidda har fått nok

Foto: Ole M. Rapp.

På store deler av Finnmarksvidda har tamreinen vanskelig for å finne mat. Mange områder er helt nedbeitet.

Finnmarksvidda kan ikke fø de store tamreinflokkene. I Vest-Finnmark er tallet på dyr som dør på beite nesten like stort som tallet på dyr som slaktes. Matmangelen går verst utover kalvene.

En gjennomsnittlig reinkalv i Vest-Finnmark har ei slaktevekt på omlag 15 kg. Til sammenligning er gjennomsnittskalven i Nord-Trøndelag seks kg tyngre. 19 000 rein døde på beite i Vest-Finnmark i 1985, halvparten var kalver. Store områder er helt nedbeitet.

Effektivitet

Kravet om effektivitet blir pekt ut som syndebukken. I løpet av de siste tiåra har ønsket om høy avkastning forandret reindriftsnæringa fullstendig. Snøscooteren har overtatt for kjøreeinen, bruken av ledegjerder har vokst, og det er investert i kostbare slakteanlegg. Mekanisering er dyrt, og for å forsvare investeringene har reineierne satset på større flokker.

Dermed har det blitt flere om maten.

Nedbeiting

Konkurransen om matfatet fører til nedbeiting. Fjellfolk kan fortelle at der de store flokkene har beitet, ser det ut som om noen har brukt sopelime på terrenget. Bare bjørka blir stående tilbake.

Nedbeitinga fører i sin tur til at reinen sulter. Tapstallene går til værs, mens slaktevekta synker. Men fremdeles ønsker reineierne å øke kjøttproduksjonen. Skal det kunne gjøres ved hjelp av magrere dyr, må den lave vekten nødvendigvis kompenseres ved å levere *flere* rein. Flokkene – og problemene – vokser enda mer.

Reindriftsnæringa i Finnmark har kommet inn i en ond sirkel det skal bli vanskelig å komme ut av.

Kutt ned på reintallet

Miljøvernavdelinga hos Fylkesmannen i Finnmark er bekymret over situasjonen. Det samme er Reindriftsadministrasjonen i Alta. I et uvanlig krast brev til Miljøverndepartementet beskriver Miljøvernavdelinga utviklinga som en alvorlig trussel mot Finnmarks særegne natur. I brevet heter det at det må radikale endringer til, og at de må komme fort.

Reindriftsadministrasjonen i Alta har oppfordret reineierne til å redusere flokkene sine. Næringa sjøl erkjenner også problemene, og de har vedtatt en øvre grense for antall rein. Men Arne Rognmo i Reindriftsadministrasjonen frykter at dette ikke er nok.

– På slutten av 60-tallet slo naturen sjøl tilbake mot en reinstamme som var for stor. Konkurranse om maten, kombinert med en hard vinter, gjorde dyra veike, og en epidemisk sjukdom tok knekken på en stor del av reinstammen i Finnmark. Om vi ikke går til radikale skritt for å kutte ned på reintallet, kan fort noe lignende skje i dag, sier Rognmo.

Lenge å vente

Det kan bli lenge å vente på gode reinbeiter, dersom store flokker får fortsette å renske vidda for spiselig vegetasjon. Klimaet gjør at gjenvoksten skjer svært langsomt i Finnmark, sammenlignet med andre deler av landet.

Samtidig kan forskerne bidra med en annen urovekkende melding: Vidda forurenses mer og mer – og fra nær sagt alle kanter.

Tekst: Jon Bjartnes

Forurensning gir lav-ørken

Tekst: John Gustavsen

– Forurensninga i Øst-Finnmark er nå så stor at den kan sammenliknes med den vi finner over sentrale byer i Europa. Det er i ferd med å utvikle seg en lav-ørken i området, sier Øystein Løland ved Reindriftsadministrasjonen i Alta.

Skadene på lav og trær i Øst-Finnmark viser urovekkende forurensninger. Undersøkelser foretatt av hovedfagstudenten Inga Elise Bruteig ved Universitetet i Oslo og av Norsk Institutt for Luftforskning (NILU) påviser store skader på ulike lavarter.

– Det er særlig den såkalte kvitkrullen som er i ferd med å dø. Men det er også andre lavarter som er i faresonen, sier Øystein Løland.

Fiskedød neste

Norsk Institutt for Vannforskning (NIVA) har tatt prøver av vannene på Jarfjordfjellet i Sør-Varanger. Fylkesingeniør Per Einar Fiskebeck ved Fylkesmannens Miljøvernavdeling kan fortelle om alarmerende tall.

– Målingene viste en pH-verdi helt ned til 4,74. Det kan gå mot katastrofe for fiskebestanden i området, dersom det ikke iverksettes tiltak som kan få ned syreinnholdet i vannene igjen. Det eneste som i dag er et egnet middel er kalking, sa Fiskebeck til avisa Finnmarken 23/10. Han kunne love bedre overvåking av forurensningssituasjonen i tida framover.

Sovjet den store synderen

Det er tre betydelige forurensningskilder i eller nær Øst-Finnmark. Både A/S Syd-Varanger og jernverket i Sapoljarny slipper ut betydelige mengder svoveldioksyd, men det er verket i den sovjetiske byen Nikkeli som er den store giftsprederen.

Verket i Nikkeli, som ligger bare noen steinkast fra grensepålene i Pasvik, er ett av de verste i hele Europa. Anlegget er gammelt, og forurensningene har kunnet pågå uten filtrering. Sovjet har også flere svært forurensende gruveanlegg i grenseområdene mot Norge og Finland.

Tungmetaller

Utslippene fra nikkelverket i Nikkeli består hovedsakelig av tungmetaller og svoveldioksyd. Også fra sovjetisk side er det de siste åra kommet signaler om at mye av skogen er skadd. Men først med Gorbatsjovs glasnosttale i Murmansk i fjor høst fikk vi et offisielt utsagn om at situasjonen anses som urovekkende. Der tok han bl.a. til orde for å opprette en fellesplan for miljøvern i nord.

På regionalt plan har nordmennene forsøkt å ta saken opp med Sovjet siden 1978. Dette har hatt liten effekt. Men det er å håpe at forholdene kan bedres i og med en miljø- og ressursavtale mellom Norge og Sovjet, som ventes i løpet av 1988.

Nedbeiting av Finnmarksvidda fører til at tusenvis av tamrein dør av sult.

Barentshavet i ubalanse?

Mye kan tyde på at vi også i 1988 kan få invasjon av grønlandssel i våre kystområder. Norsk Natur har bedt amanuensis Nils Røv i Øko-forsk om en kommentar.

Mye er blitt sagt og skrevet om hvorfor grønlandsselen invaderer våre kystområder. Jeg vil i den anledning komme med noen fakta og betraktninger omkring norsk fiske og fangst i det nordøstlige Atlanterhav, hovedsaklig basert på Fiskeridirektoratets publikasjoner. Selv om statistikk ofte er kjedelig lesning, kan det skjule seg interessant viten bak de tørre tall.

De viktigste fiskeartene i dette havområdet er normalt sild og lodde. De er planktonspisere og sørger for at produksjonen effektivt kan nyttiggjøres av arter lenger oppe i næringskjedene. Den atlanto-skandiske sildestammen utnytter Barentshavet som oppvekstområde og hadde tidligere en helt sentral posisjon i økosystemet. Men etter et eventyrlig sildefiske i 1950- og 1960-åra, ble en gytebestand på opptil 10 mill. tonn i løpet av få år redusert til 2–3 hundre tusen tonn (Fig. 1). Overbeskatning antas å ha vært av vesentlig betydning for bestandssammenbruddet.

Kraftig overfiske

Etter at silda ble borte i Barentshavet, skjedde en betydelig økning i loddebestanden. Lodda overtok på mange måter sildas rolle som plankton-spiser. I slutten av 1970-åra var den omtrent på samme nivå som tidligere tiders sildebestand, og gav et årlig utbytte på omkring to millioner tonn. Men eventyret om lodda ble kortvarig. I 1985–86 ble de siste restene av denne enorme ressursen oppfisket. Selv om naturlige variasjoner i havmiljøet kan ha hatt betydning for bestandsnedgangen, er det åpenbart at et kraftig overfiske fant sted. Fig. 2 viser den registrerte fangsten sammenliknet med resultatene av akustiske målinger av bestandens størrelse (2 år og eldre fisk) forutgående høst.

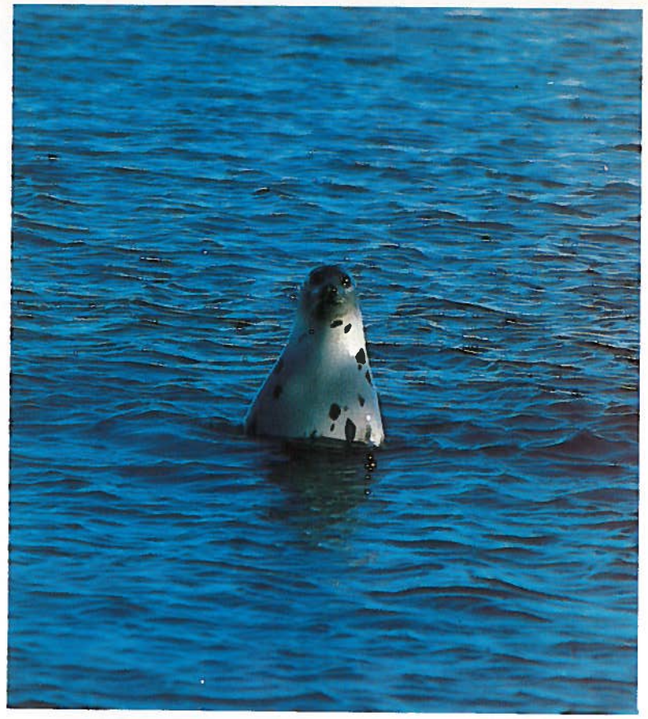

Foto: Viggo Ree

Hittil har ikke Fiskeriministeren innrømmet at forvaltningen har vært feilslått. I stedet er det blitt fokusert ensidig på grønlandsselen som årsak til problemene i Barentshavet, et syn som er blitt markedsført med stor skråsikkerhet også i utlandet.

Likevektsfangst?

Sentralt i sel-debatten er antakelsen om en sterk bestandsøkning hos grønlandssel som følge av redusert fangst i Vestisen etter EF's importforbud for skinn av selunger i 1983. Det kan derfor være av interesse å se nærmere på den norske selfangsten i Vestisen. En omfattende fangst helt fram til ca 1970 førte til en sterkt bestandsnedgang. I 1971 ble det innført kvotereguleringer og i årene fram til 1975 ble det i gjennomsnitt fanget 11 500 unger årlig av de tildelte kvotene på 15 000. Som grunnlag for reguleringene ble det antatt at bestanden var på omlag 150 tusen dyr og produserte 25 tusen unger årlig. En antok videre at 14 tusen unger representerte en såkalt «likevektsfangst». Etterhvert ble imidlertid kvotene gradvis øket, og Sovjet ble tildelt 10–15 % av totalkvotene.

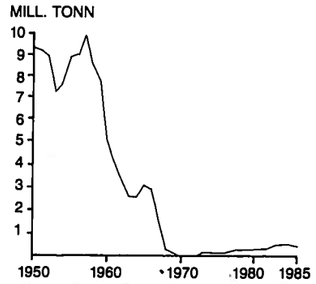

Fig. 1. Utviklingen i gytebestanden av norsk vårgytende sild i perioden 1950-1988.

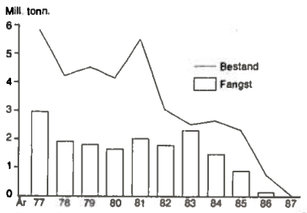

Fig. 2. Bestandsutvikling og fangst av lodde. Barentshavet 1977-87

Nedgang i Vestisbestanden?

Fangststatistikken i perioden fra 1977 til EF's importforbud i 1983 viser at det i de senere årene ikke var mulig å fylle opp de norske kvotene i Vestisen (Fig. 3). Og mens det tidligere bare var tillatt å fange unger, ble det nå lov å «fylle opp» kvotene med eldre dyr i hårfellingslegrene. Det må åpenbart ha vært et mål for forvaltningen å øke beskatningen i Vestisen. Dette har trolig sammenheng med de etterhvert årlige invasjoner av grønlandssel på Finnmarkskysten i forbindelse med gytevandringen hos lodde (fra slutten av 1970-åra). I Østisen hadde norske skuter ingen problemer med å fylle opp fangstkvotene, heller ikke i 1983 da fangstinnsatsen var betydelig redusert. Fig. 4 viser at utviklingen i fangstutbyttet i de to fangstfeltene har vært svært ulikt. Kan dette indikere en ytterligere nedgang i Vestis-bestanden?

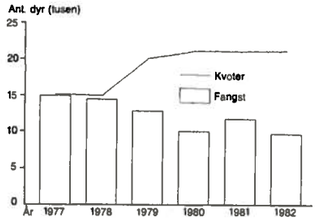

Fig. 3. Norsk fangst i vestisen 1977-82

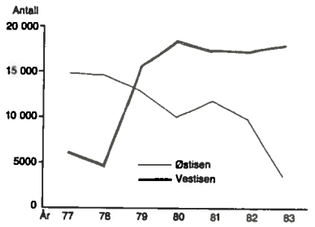

Fig. 4. Norsk fangst av grønlandssel 1977-83

Under fangsten i Vestisen i 1979–82 ble det foretatt flyobservasjoner i området for å finne kastelegrene. En av de som deltok under flygingene mener at i 1982 ble praktisk talt hele ungeproduksjonen fanget. Vedkommende mener at det dette året i hvert fall ikke ble kastet mer enn 10 tusen unger totalt i Vestisen (intervju i «Vesterålen» 23. mai 1987). Selv om disse registreringene ikke gir seg ut for å være vitenskapelige, styrker det mistanken om en overbeskatning av Vestis-bestanden helt fram til 1983. En ungeproduksjon på 10 tusen i 1982 tilsvarer en totalbestand på omlag 60 tusen dyr. Hvis så er tilfelle, kan Vestis-bestanden i dag neppe telle mer enn 100 tusen sel.

Østisbestanden har hatt en klar positiv bestandsutvikling i de senere årene. Dette har vært i tråd med Sovjets ønske om å bygge opp bestanden. Og siden kastelegrene ligger på sovjetisk område, har norske myndigheter hatt svært begrenset innflytelse på forvaltningen av denne bestanden, i motsetning til i Vestisen der Norge har hovedansvaret for forvaltningen.

Ovenstående betraktninger kan forhåpentligvis bidra til en smule ettertanke i tilfelle grønlandsselen pånytt besøker våre kyster.

Tekst: Nils Røv

Den må du se –

Videoen om giftregnet

Luften konkurrerer med havet om å bli vår største avfallsplass. Uansett hvem som vinner – vi mennesker kommer til å tape det racet så det svir. Det meste av det vi slipper ut og hiver fra oss får vi igjen. Fra luften får vi f.eks. 2000 lastebillass svovel dumpet ut over norsk natur hver måned. Det kommer med det regnet vi og våre europeiske frender foretrekker å forgifte fremfor å betale litt ekstra for rensing av utslipp.

Naturvernforbundets nye video «Det er vårt valg» tar opp slike problemer. Den gir dessuten mye ryddig og begripbar opplysning om hva slag virksomhet som skaper sur nedbør og ulike skader som følger av den. Men videoen viser også hvordan f.eks. en skoleklasse eller et naturvernlag kan delta i overvåkningen av våre vann og vassdrag ved å ta vannprøver. Lunner Naturvernforening som står bak produksjonen av videoen, er selv aktive «miljødetektiver». De gjør det med denne produksjonen klart at det nytter, både å bekjempe naturødeleggelse, at det går an å gjøre noe selv – og at det går an å lage god informasjon om såvel farer som muligheter for redning.

Videofilmen trekker opp både geografiske og historiske perspektiver, og vi får møte norske, amerikanske og tyske forskere som uttrykker seg i klartekst – om enn ikke helt befridd for fremmedord og faguttrykk. Derfor anbefales på det varmeste NNVs brukerveiledning – spesielt for lærere som har tenkt å vise filmen for klassen. Foruten en fyldig liste med ordforklaringer, finner en her 12 sider skolerettet informasjon, oppgaver og henvisning til undervisningsmateriell.

Lærere som har sett og brukt videoen har gitt den en meget positiv mottakelse. Forskerne som har deltatt i produksjonen, har funnet det interessant fordi de når ut til målgrupper de er interessert i å nå. Og sist – men ikke minst – videoen er *billig*, rene røverkjøpet! Dette kan NNV takke Miljøverndepartementet for, som har støttet produksjonen med 30 000 kr.

Arild Ådnem

– Jeg håper barn og unge på alle norske skoler får se denne, sa miljøvernminister Sissel Rønbeck, da forsker Dag Berge fra NIVA og Lunner Naturvern overrakte henne videoen om giftregnet. Det skjedde på Østlandske Lærerstevne.

Foto: Arne Næss/Oppland Arbeiderblad

Forbrukerkampanjen i full gang:

Tema '88 Miljøgifter

For få måneder siden gikk startskuddet for Forbrukerkampanjen. Bak kampanjen står Framtiden i Våre Hender, Norges Naturvernforbund, Noregs Ungdomslag, Norges Kristelige Ungdomsforbund og Norges Husmorforbund.

Deres mål er at folk flest må få et mer gjennomtenkt forbruk, og i år er det vår bruk av miljøgifter kampanjen vil til livs.

Tekst og foto: Jon Bjartnes

Forbruket vårt har betydning for forurensninger og miljø-ødeleggelser, for fordelingen mellom rike og fattige i verden og for vår egen helse, sier landsstyremedlem Eirik Wærner i Naturvernforbundet. Han er forbundets mann i Forbrukerkampanjen.

– Mange tror for eksempel at industri og jordbruk er alene om å spre farlige miljøgifter. Dette er ikke riktig. Ett eksempel er bruken av sprøytemidler. Målt i antall kg går halvparten av det norske forbruket med til å holde vanlige hager fri for ugress og skadeinsekter. Skal vi få bukt med slike problemer må hver enkelt gjøre en innsats i sitt nærmiljø, sier Eirik Wærner.

Lokal utforming

Forbrukerkampanjen baserer seg i stor grad på lokal innsats.

– Det er utarbeidet mye bra informasjonsmateriell, og mer kommer. Så blir det opp til de ulike organisasjonenes lokallag å vurdere hvordan de vil bruke materiellet. Mulighetene er mange, møter, stands og butikkdemonstrasjoner er aksjonsformer som er blitt foreslått. Men her er det bare fantasien som setter grensene, sier Eirik Wærner.

Foreløpig har 25 lokallag av Naturvernforbundet sagt seg interessert i å delta i kampanjen.

– Vi er rimelig godt fornøyd med oppslutningen fra lokallagene. Men det er god plass for flere, sier Wærner.

Miljøgifter i mars

Forbrukerkampanjen satser på en treårig levetid. Når disse åra har gått, skal kampanjen ha satt søkelyset på temaene rettferdig handel med u-land, miljøgifter og fornuftig ressursforvaltning.

– For Naturvernforbundets del har de to siste temaene spesielt stor interesse. Vi er i god rute til avspark går for temaet miljøgifter i mars. Alt tyder på at dette er et emne folk flest har sterke og sunne meninger om. Det er derfor all mulig grunn til å regne med bra respons, sier Eirik Wærner.

Eirik Wærner, NNV's mann i Forbrukerkampanjen.

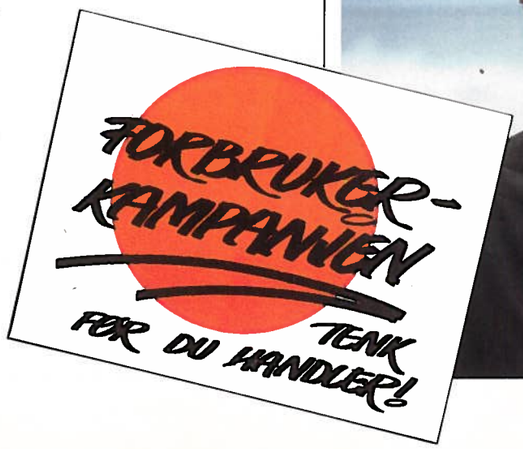

I bildet LEIF RUSTAND

Nesten oppe ved Leirvassbu, ved bredden av Leira fant vi dem oppstilte og stirrende mot fjellet: Tre kameraer med noen meters mellomrom, og Leif Rustand i avslappet, men vaktsom posisjon mellom dem. Det var tredje dagen han stod der, tålmodig på samme plassen:

– Jeg venter på at lyset liksom skal tette seg til bak den toppen der borte. Dette kan bli et fint bilde, her er et landskap hvor forgrunn, mellomgrunn og bakgrunn er i balanse. Det er flere spennende komponenter i motivet, men allikevel helhet. Vi ser en enkel og grei sammensetning av elementer.

Så nå venter jeg bare på en spennende lyssetting. Det er den som kan heve dette fra et ordinært til et godt bilde. Å fotografere er å tegne med lys.

– Akkurat. En ting er å ta frem fotoapparatet hver gang vi ser noe pent, og så ta et knips. Noe annet er det når naturen blir råmateriale, av det man ser skaper man et mulig bilde, som man til sist sta og tålmodig forsøker å gjenskape.

– Ja. Fotografens oppgave er å formidle virkeligheten slik hun eller han *ser* den. Det gir stort spillerom for fantasi og skaperevne hos hver enkelt.

Men av og til må rollen som den *skapende* vike for rollen som den *refererende*. Naturfotografen har et stort ansvar for å dokumentere miljøødeleggelser, et ansvar for å vise folk hva som er i ferd med å skje med naturen vår. Selv må jeg dessverre innrømme at jeg har tatt altfor få bilder med et sånt budskap.

– Hvordan oppsto din interesse for natur og naturfotografering?

– Det begynte nok i 14-årsalderen. Det var Sverre M. Fjeldstads naturfilmer som tente meg. Jeg tror han har betydd mye for naturinteressen her i landet.

– Og hva slags motiver konsentrerte 14-åringen seg om?

– Småfugl på reir var den første lidenskapen. Utstyret jeg hadde var et bokskamera uten utskiftbar optikk, siden skaffet jeg meg en 400 mm. Og stadig var det fugler som var favorittmotivet. Etter en stund dabbet fotointeressen av, men noen år senere kom lysten tilbake. Siden har det blitt mest landskapsfotografering.

Men det er ikke bare motivvalgene mine som har endret seg – samtidig har utfordringene blitt annerledes. Før var jeg fornøyd bare jeg tok et skarpt nærbilde av en fugl. Når jeg nå fotograferer fugler skal det ikke bare være skarpt, det skal også være velkomponert og ha spennende lyssetting. Det er det som er målet.

Arild Ådnem

Leif Rustand er 34 år gammel og bor i Skien. Dette bildet tok han i Leirdalen i Jotunheimen sist sommer. Utstyr: Mamya C 220 med 250 mm Sekor. Blender 45 og lukkertid 1/2 sekund.

Vidunderlige Lomsdalen

Sjelden har jeg tråkket rundt i et mer variert og voldsomt landskap enn Lomsdalsvassdraget på Helgeland, denne mangfoldige, glitrende ødemarken som skjærer seg inn mellom Velfjorden–Tosenfjorden i sør og Vefsn i nord. Kom – bli med på en fotovandring gjennom en del av dette særegne villmarksområde. Dere har ingen tid å miste, for vassdraget er igjen kommet i lyskjeglen til utbyggingshysterikerne. Og da er som kjent det umulige bortimot mulig . . .

Lomsdalselva baner seg vei gjennom digre juv som ligner djupe øksehugg. Men den flyter også utover i stille loner, og trolig stammer navnet dens fra slike partier. Elva er ca. 12 km lang, fra kildene ved gamle Lomsdal fjellgård til oset ved Storbørja.

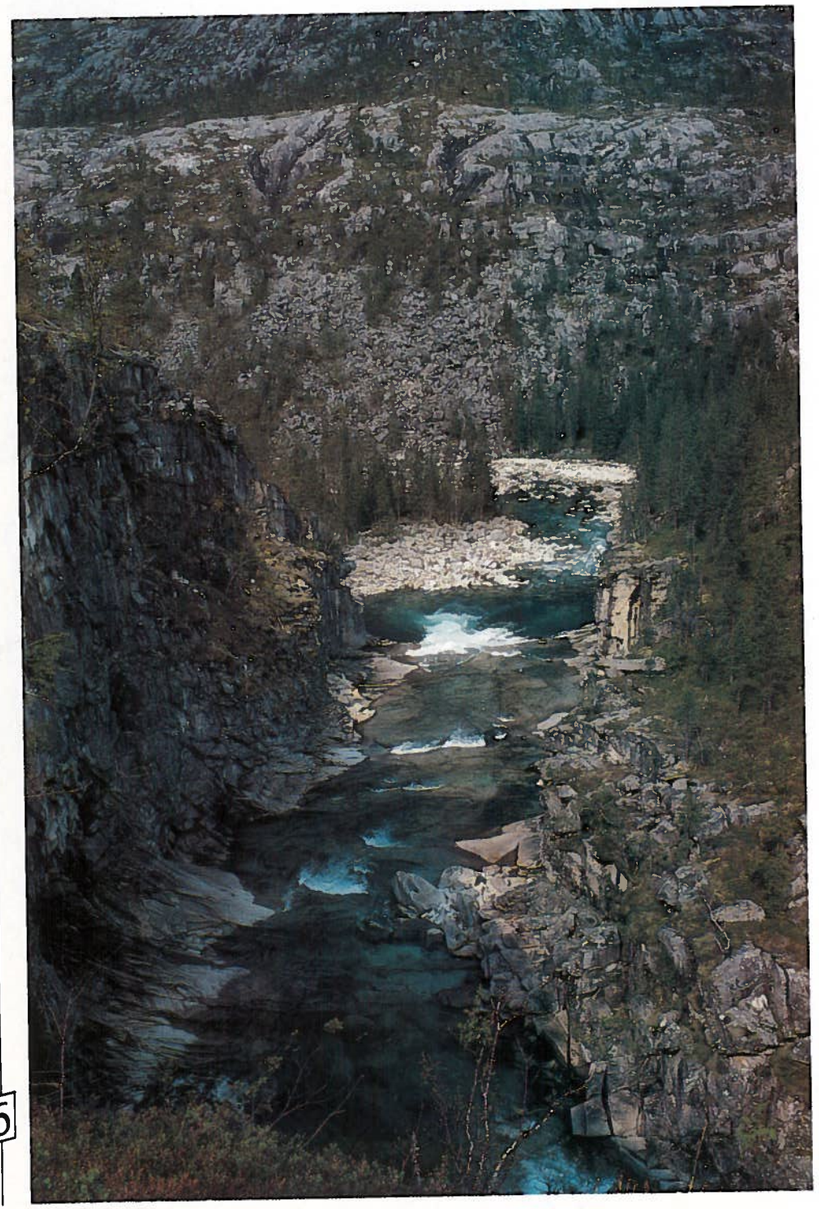

Sjelden har jeg følt slik avmakt og fortvilelse, som ved tanken på at denne praktfulle vrå av vårt land atter en gang er blitt en utbyggingskasteball. En problemstilling jeg forlengst trodde var umulig, i og med at dette unike vassdraget ble foreslått varig vernet i regjeringens forslag til Verneplan III, for 1984/85.

Men så skjer det helt utrolige at i Stortingsmld.nr. 53 1986/87, om Samlet Plan for vassdrag, blir det fremmet forslag fra regjeringen til rullering i dette store arbeidet. «Vips» er Lomsdalsvassdraget flyttet fra kategori III til kategori I, og står i stor fare for å kunne bli konsesjonsbehandlet og utbygget.

Blant våre besluttende myndigheter er det utidige, men likevel aktuelle uttrykket «politisk hestehandel» tatt i bruk – igjen. Lomsdalsvassdraget skal ofres som en erstatning til arbeiderstyrte Nordland fylke, etter den reduserte utbyggingen av Saltfjellet/Svartisen . . . Ellers finner en at det er kun Brønnøy kommune som har endret mening – og som nå vil ha vassdraget utbygget. Hva årsaken er – er vrient å forstå, men som i mengden av tidligere utbygginger er vel håpet at dette skal gi en positiv virkning for det lokale næringsliv- og arbeidsplasser. Jeg tror Brønnøy kommune vil bli sterkt skuffet i så måte i dette tilfelle.

Jeg vil også håpe at saksordfører for Samlet Plan i kommunal- og miljøvernkomitéen, Lars Velsand, vet å sette «tingene i rett bås», få en grundig forklaring og dokumentasjon på denne plutselige ommanøvrering, når nå komitéen tar til med behandlingen av Samlet Plan. Det er iallefall ikke kommet nye, faglige momenter som tilsier utbygging, og da skal sannelig argumentene være vettuge og ekte hvis ikke hele arbeidet med Samlet Plan skal miste sin troverdighet fullstendig.

Vi skal huske at Lomsdalsvassdraget er gitt de aller høyeste vernekriterier, på grunn av både naturvern, friluftsliv, fisk og vilt. Også for reindriften er vassdraget meget verdifullt. Med andre ord – Lomsdalsvassdraget er enestående og ekstra verneverdig.

Vi må jo tro, iallefall håpe, at det fortsatt skal være liv laga på planeten Jorden når vår generasjon har endt livsløpet. Skjønt en kan i sannhet virkelig fundere alvorlig over disse tanker . . . Vi skylder våre etterkommere den urgamle gleden over en vandring i slik storslått natur. Og ikke lemne etter oss et for alltid skamfert dalføre, som har mistet sin egenart, sin livsglade, fiskerike elv, sin viltproduksjon, sin reinhjord, sin flora – hele sin verdifulle eksistens. Det ville være en utilgivelig forbrytelse mot etterslekten. En sterk bekreftelse på områdets verdi er også at Lomsdalen sammen med Visten av Statens Naturvernråd er foreslått som nasjonalpark . . .

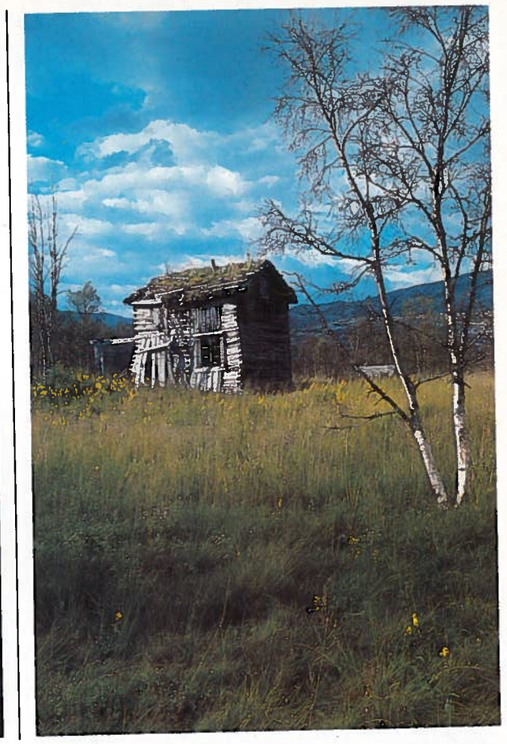

Øverst i dalen møtte fjellgården Lomsdal meg. Sporene etter fortidens utrolige bosetting gror igjen når naturen selv får bestemme.

Flere steder danner elva fiskerike kulper du verken kan eller vil glømme.

Fra disse ville fjellflyer har Lomsdalsvassdraget sine kilder. I bakgrunnen ser vi Elgviddevatnet med sitt voldsomme fossefall. Lenger nede finner vi øvre og nedre Grunnvatn, som overlater sine vannmasser til Lomsdalselva ved en ny foss, like i nærheten av Lomsdalsgården.

Tekst og foto: Cato A. Hultmann

– Restene av norsk ur-barskog må ikke raderes ut!

Miljøvernkonsulent Ottar Krohn tror den norske ur-barskogen kan reddes, men at det vil skje i siste liten.

Foto: Jan H. Ihlebæk

Arealet av landets urørte barskog blir mindre for hver dag som går. Vårt land er dermed i ferd med å miste svært viktige deler av naturarven. Den norske barskogen er viktig og på mange måter enestående i europeisk sammenheng. Skal restene av vår opprinnelige barskog reddes må det klassiske naturvern settes i høysetet.

I disse dager legger det såkalte Barskogutvalget siste hånd på en nasjonal plan, som vil, om skogeierne og politikerne slutter seg til den, kunne bety redningen for vår urørte skog. Fra 1–1,5 prosent av landets totale skogsareale kan komme til å bli fredet. Men det blir en dyr og konfliktfylt prosess.

Konfliktfylt

– Dessverre har det vist seg at grunneiere er skeptiske til fredning av arealer. Vi har mange eksempler på at vanskelige og langvarige konflikter oppstår når det offentlige ønsker å gripe inn på privat grunn. Likevel velger jeg å være optimistisk med hensyn til fremtiden for restene av vår sårbare jomfruelige barskog. Barskogutvalget ønsker nå å inngå i et nærere samarbeid med skogbruket og skogeierne.

Miljøverndepartementet

Det sier utvalgsmedlem Ottar Krohn til Norsk Natur. Krohn arbeider som naturvernkonsulent ved Fylkesmannens kontor i Østfold og representerer Miljøvernavdelingene i utvalget. Det er Miljøverndepartementet som har nedsatt utvalget og gitt mandatet. I korthet er mandatet å sørge for at urskogen ikke utryddes. Krohn hevder at man allerede er sent ute, men at det fortsatt er håp.

– Skogeierinteressene reagerte straks de oppdaget at de ikke ville bli representert i Barskogutvalget. Miljøverndepartementet avviste protestene, men vi har siden hatt relativt god kontakt med eierinteressene. Det anser vi som en nødvendighet, forteller Krohn.

– Er barskogen glemt i miljøvernsammenheng?

– Statens Skoger har vært flinke til å bevare urskog på egen grunn. Jeg vil ikke påstå at skogeierne har vært uforsvarlige i sin økonomiske utnyttelse. De har fulgt myndighetenes krav og intensjoner. Men vi har savnet en nasjonalplan for urskogen. Det har vi blitt minnet om fra skogbrukets sider de gangene det har vært snakk om å frede skogområder. En slik nasjonalplan får vi forhåpentligvis som et resultat av Barskogutvalgets arbeid.

Hvorfor bevare?

– Hvorfor er det viktig å bevare urskogen?

– Utvalget har sett flere gode grunner. Den opprinnelige skogen hvor den ikke i noen henseende er rørt, gir vilkår for spesielle arter av planter, dyr og insekter som kun har overlevelsesmuligheter i slike naturmiljøer. Et annet meget viktig aspekt er urskogen som referanseområde i miljøovervåkings-arbeidet. Det er nemlig i den opprinnelige urørte skogen at vi vitenskapelig kan observere hvordan for eksempel sur nedbør og annen forurensning virker inn. Jeg kan i den sammenheng nevne at forskere fra utlandet er interessert i å gjøre studier i norsk barskog. I flere europeiske land er urskogsområdene utryddet, sier Ottar Krohn.

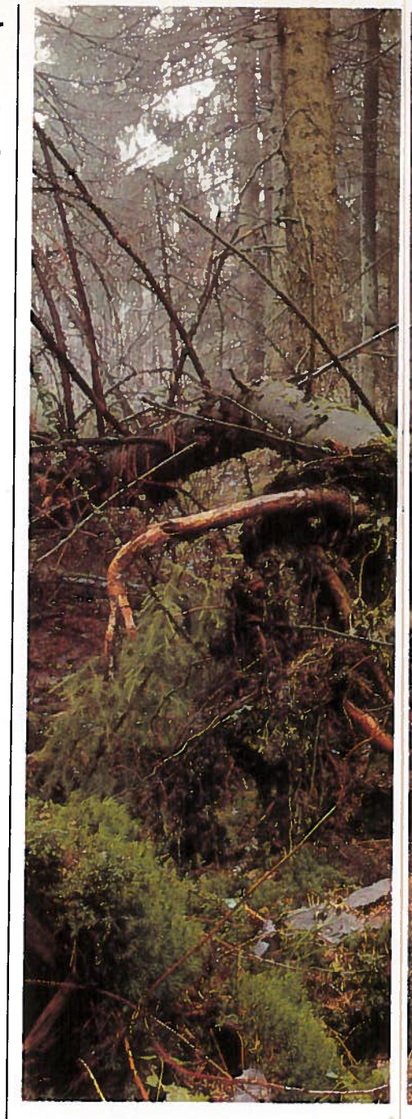

Foto: Svein E. Barnesen

Internasjonalt ansvar!

Utvalget har lagt vekt på det internasjonale ansvar Norge har i forhold til urskog. Vårt land er det land som har mest oceaniske barskoger. Det vil si skoger påvirket av vårt kystklima fra Vestlandet og nordover. Videre har Norge verdens nordligste barskoger. Og i vest-europeisk sammenheng har Skandinavia de største områdene med urørt fjellskog.

– I urskogene våre har vi også et viktig lager av stedegne arveegenskaper – gener. Altså et opprinnelig genetisk materiale som det er om å gjøre å bevare. For kulturskogens del er genmaterialet blandet opp fordi vi har importert og foredlet skog. Forspiller vi vårt tilfang av opprinnelig genmateriale har vi mistet originalvaren. En vare som vi sårt vil kunne få bruk for. Urskogen har jo hele tiden tilpasset seg klima og vekstforhold og har på den måten det sterkeste forsvar mot det som med tiden kan true skogen, hevder Krohn.

Skogeierne skal med

Barskogutvalget startet sitt arbeid tidlig i 1987 og la frem sitt forslag til en nasjonal barskogsplan i slutten av januar. Nå vil planforslaget bli presentert for Norges Skogeierforbund, Skogbruksforeningen 1950, Statens skoger og naturvernorganisasjonene. Det er bare offentlige etater som er representert i Barskogutvalget. Foruten Ottar Krohn er disse med: Assisterende direktør Karl Baadsvik i Direktoratet for Naturforvaltning, Geir Hardeng, konsulent i Miljøverndepartementet, statskonsulent Nils Bøhn i Landbruksdepartementet og fylkesskogmester Einar Weiseth.

Svenskene først

– Blir Norge et foregangsland om det blir enighet om en nasjonal plan for å bevare urskogene?

– Nei, svenskene har en slik plan allerede. Der forsto man alvoret i situasjonen på et tidligere tidspunkt. På den annen side er det få andre saker som har skapt så voldsom debatt og store konflikter. Skog-debatten har vært like intens i Sverige som diskusjonen om vannkraftutbyggingen her til lands, forteller Krohn som legger til at de svenske myndighetene heldigvis lot seg overbevise av miljøverninteressene om viktigheten av barskogvern.

– Er du optimistisk for arbeidet fremover?

Klassisk naturvern glemt

– Jeg har vel ikke lov til å være annet. Likevel er jeg engstelig for at det klassiske naturvern vil bli nedprioritert i fremtiden. Det er langt lettere for miljøvernmyndighetene å få aksept i opinionen i forurensningssaker. Men saken er jo at det klassiske naturvern og miljøvern ikke kan sees adskilt. Mister vi vår urskoger taper f.eks. mulighet til miljøovervåkning. Dessuten vil jeg påstå at vi mister deler av vår naturarv. På sett og vis fører dette til historieløshet. Og det ønsker vi vel ikke? Er naturvernkonsulent Ottar Krohns konklusjon. ❋

Tekst: Jan H. Ihlebæk

Nordmenn vil bevare bjørn, jerv og ulv

■■ Et stort flertall i befolkningen ønsker å beholde bestander av de store rovdyrene i Norge

■■ Folk er villige til å betale langt mer enn de kostnadene rovdyrene i dag påfører samfunnet for å oppnå denne bevaringen. Dette betyr at nytten av rovdyrstammen er større enn kostnadene, og at det er samfunnsøkonomisk lønnsomt å satse mer ressurser på å verne disse artene enn det som gjøres i dag.

■■ Kunnskapen om rovdyrenes betydning som årsak til tap av husdyr på beite er dårlig i alle grupper av befolkninga. Redsel for rovdyrene er mest utbredt i de gruppene som har en negativ holdning til rovdyrene generelt. Målrettet informasjon om ulike tapsårsaker og om rovdyrenes levevis kan redusere konfliktene omkring rovdyrforvaltningen gjennom å øke forståelsen for flere sider av denne problematikken.

Tekst: Lisbeth Dahle, Birger Solberg og Dag Petter Sødal

En intervjuundersøkelse om holdninger til og betalingsvillighet for å bevare bjørn, jerv og ulv i Norge.

Dette er tittelen på en rapport fra Institutt for skogøkonomi som kom høsten 1987. Formålet med dette forskningsarbeidet er å undersøke befolkningens holdninger til bjørn, jerv og ulv, samt å finne hvor mye folk er villige til å betale for å bevare bestander av disse artene i Norge. Undersøkelsen er finansiert av Direktoratet for Naturforvaltning og utført av Institutt for skogøkonomi ved Norges Landbrukshøgskole. Grunnlagsmaterialet er samlet inn av Gallup/NOI gjennom personlige intervjuer med to landsomfattende utvalg á 1000 personer representantive for befolkningen over 15 år. Intervjuene ble foretatt i februar og april 1987. «Norsk Natur» gjengir her rapportens konklusjoner.

Det er nå et stort flertall i Norge for å bevare bestander av bjørn, jerv og ulv. 85% av de spurte ønsker å beholde bestander av bjørn i Norge, og 78% vil beholde bestander av jerv og ulv. 5% av de spurte vil fjerne bjørnebestanden helt, mens 9% vil fjerne jerven og 11% vil fjerne ulven helt.

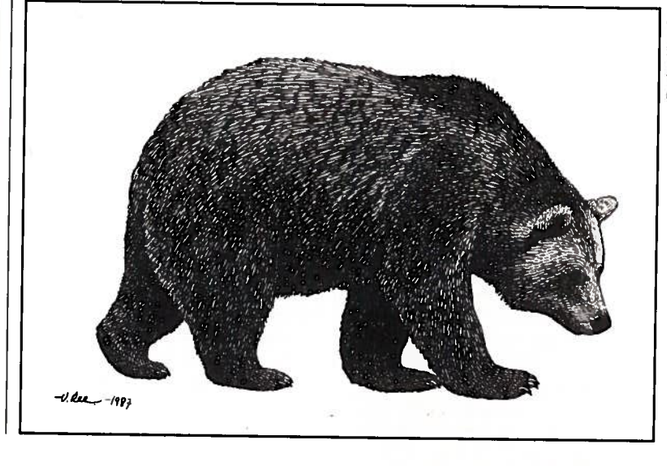

Tegning: Viggo Ree

Oppfatningen om hvilke bestandsnivå vi bør ha er også delte.

For bjørn mener 25% at bestanden må reduseres, mens 60% vil opprettholde eller øke dagens bestand. Tilsvarende tall er 28% og 50% for jerv, 18% og 60% for ulv.

Halvparten av de spurte fikk informasjon om at disse artene er fredet, hvor store bestandene er og hvor i landet de finnes (kart) før de svarte på spørsmålet. Dette ga svært små utslag på svarfordelingen i forhold til de som ikke fikk informasjon. Et underutvalg fikk en noe lengre informasjon som er klart positiv til rovdyr. Dette ga høyere svarprosent og mer polariserte svar enn i de andre underutvalgene. Samlet tyder dette på at de fleste har en relativt fast oppfatning om disse spørsmålene.

Fornuftige argumenter

I det andre spørsmålet ble folk bedt om å begrunne holdningen sin med egne ord. Forskjellen mellom argumentene for de ulike syn kom klart fram.

De som vil øke eller beholde dagens bestander av rovdyr er opptatte av at artene ikke må utryddes, at de har en «naturlig plass» eller «hører hjemme» i norsk natur.

De som vil fjerne eller redusere bestandene legger størst vekt på konfliktene mellom rovdyr og mennesker. «Tap av husdyr» og «farlige for mennesker» er de vanliste argumentene.

Svært ulike holdninger

Holdningene varierer blant annet med alder, kjønn, utdanning, inntekt og fritidsinteresser.

– De eldre er markert mer negative til rovdyr enn de yngre. Dette er interessant blant annet fordi de yngste aldersgruppene ofte er underrepresentert blant beslutningsfatterne. Mer enn halvparten av de som vil fjerne rovdyrbestandene er over 60 år.

– Menn er mer positive til rovdyr enn kvinner.

– Andelen personer med positiv holdning øker med utdannings- og inntektsnivået.

– De som er aktive utøvere av friluftsliv er mye mer positive enn de som ikke driver friluftsliv.

– Befolkningen i rovdyrdistrikt som Hedmark, Trøndelag og Nordland skiller seg ut med den høyeste svarprosenten på holdningsspørsmålet, noe som bekrefter at temaet er ekstra aktuelt her. Andelen som vil fjerne bestanden helt er størst i de områdene der det har vært store tap av husdyr, men selv i disse fylkene er det ikke mer enn 10–20% som går inn for å utrydde artene. Det høyeste tallet finner vi for ulv i Hedmark, der 23% går inn for utrydding.

– Som ventet skiller medlemmene i naturvern- og friluftslivorganisasjoner seg ut som klart positive til rovdyr, mens de landbruksorganiserte er litt mer negative enn gjennomsnittet.

Rovdyr og tap av husdyr

Dette spørsmålet ble innledet med en opplysning om hvor mange sau og lam som totalt forsvinner på beite. Folk ble så bedt om å anslå hvor mange av disse som blir tatt av bjørn, jerv og ulv.

– Spørsmålet fikk den høyeste «vet ikke»-prosenten av alle spørsmålene.

– 25% av de spurte gjorde rovdyrene ansvarlige for over 40% av tapte husdyr, mens det virkelige tallet er 6–7% ut fra erstatningssøknadene i 1986. Det var i første rekke de personene som ønsker å fjerne eller redusere rovdyrbestandene mye som overestimerte rovdyrtapene så sterkt.

– På den andre sida var det også 25% av de spurte som trodde rovdyrene var ansvarlig for mindre enn 2,5% av husdyrtapet. Mange av disse ønsker å øke bestandene av rovdyr.

– Det ser ut til at motstanden mot rovdyr delvis skyldes overdrevne oppfatninger om skadene de volder. Samtidig har mange som vil verne rovdyrene bagatellisert skadeproblemet.

Rovdyr i nærmiljøet

Det ble også stilt et spørsmål der vi ba folk forestille seg at det fantes store rovdyr innenfor deres kommune eller nærmeste utmarksområde, og så oppgi hvordan de tror dette ville ha påvirket dem. Den vanligste reaksjonen er å bli mer forsiktig i forbindelse med friluftsliv og med å la barn være ute alene.

– 15% tror at de ikke ville latt barna være ute alene, og 12% tror at en må slutte med turer i skog og mark. Denne reaksjonen er mest utbredt blant de som vil fjerne eller redusere bestandene.

– 10% tror at turene ville bli mer interessante og naturopplevelsen rikere. Dette synet blir i første rekke uttrykt av de som vil øke bestandene.

– Det er altså en tendens til at de gruppene som er lite aktive er mer bekymret for negative konsekvenser for friluftslivet av nye rovdyrstammer enn de som er aktive selv.

– Spørsmålet er hypotetisk, og svarene må kun tolkes som en pekepinn på hva folk forventer.

Villig til å betale

Betalingsvillighet funnet ved intervjuundersøkelser er en av de

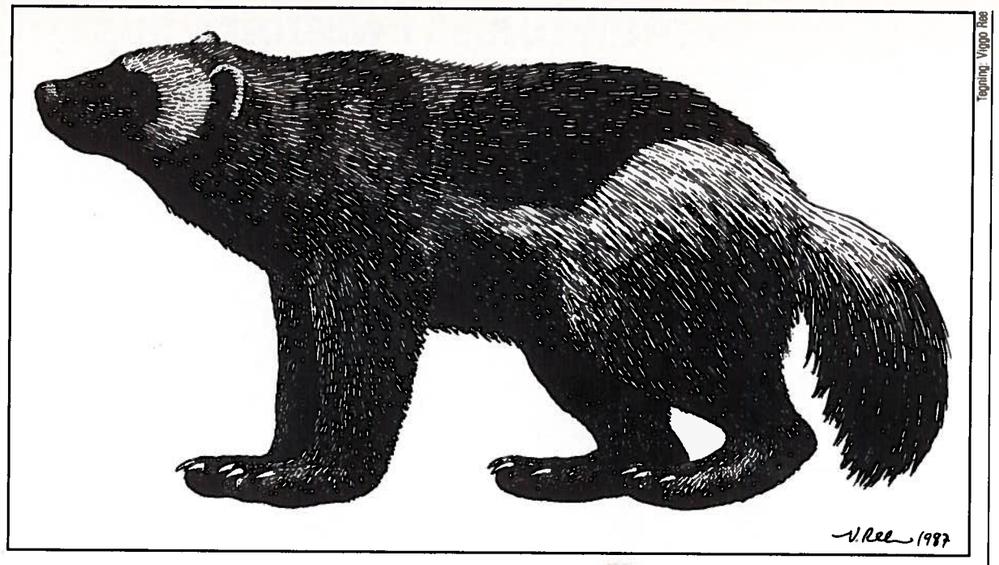

Tegning: Viggo Ree

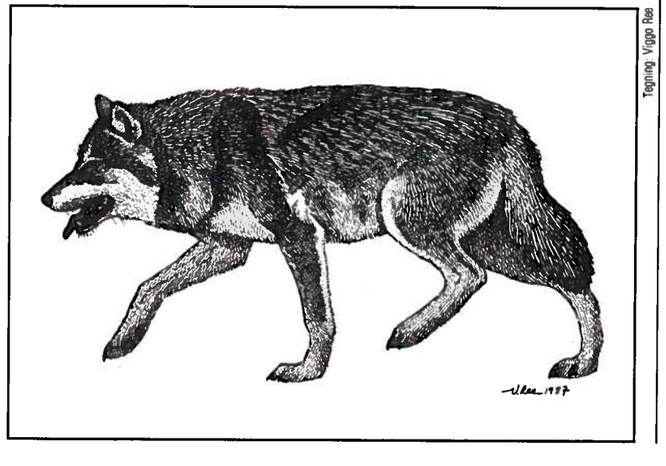

Tegning: Viggo Ree

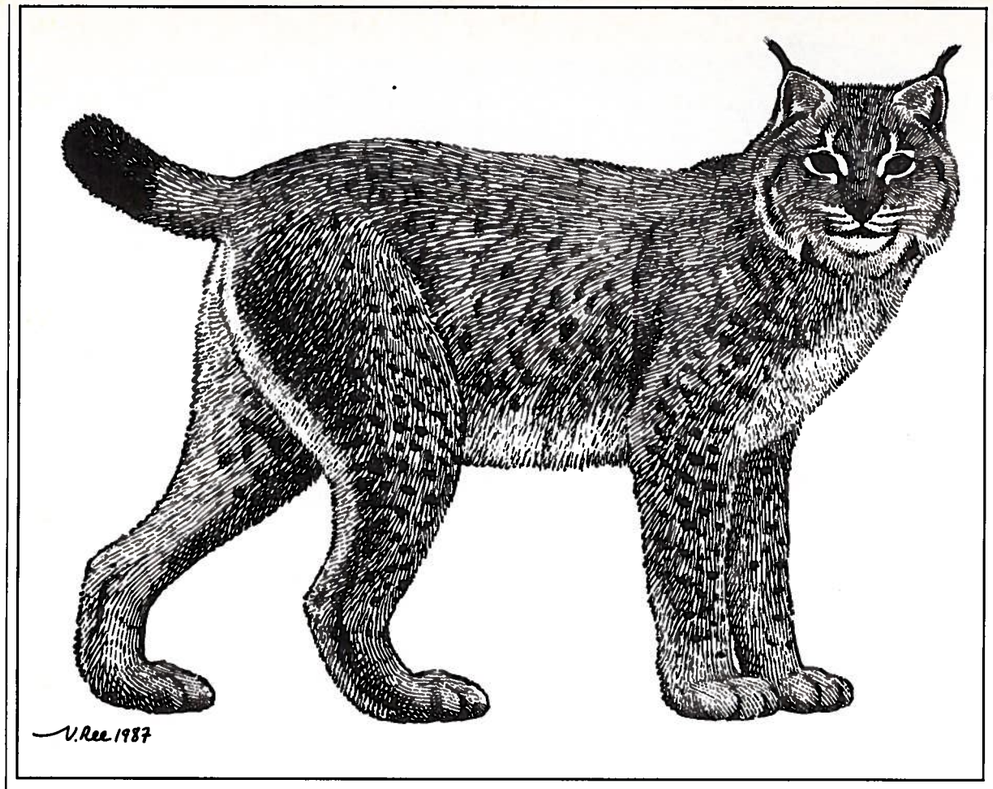

Tegning: Viggo Ree

Forlsaget til ny landsplan for store rovdyr omfatter bjørn, jerv og ulv. Magne Midttun i Naturvernforbundet mener triden er inne for å la gaupa få samme status som de tre andre.

metodene økonomer bruker for å anslå den samfunnsøkonomiske verdien av goder som det ikke finnes vanlige priser på. Nytten av å verne de store rovdyrene er et slikt gode.

Kostnadene som de tre artene bjørn, jerv og ulv påfører samfunnet gjennom skader på husdyr og utgifter til skadedokumentasjon og annet forvaltningsarbeid, er i dag i størrelsesorden 10 mill. kr/år, eller ca. 6 kr pr. husstand pr. år. Denne undersøkelsen viser entydig at norske husstander er villige til å betale langt mer enn dette for å sikre bestandene av disse artene. I gjennomsnitt vil husstandene bidra med ca. 200 kr hver pr. år.

De som vil fjerne eller redusere rovdyrbestandene ble også bedt om å anslå betalingsvilligheten sin for dette formålet. Ca. 5% av alle spurte oppga et beløp større enn null her. I gjennomsnitt for alle husstander utgjør dette omtrent 25 kr pr. år.

Betalingsvilligheten varierer mellom befolkningsgruppene på samme måte som holdningene, slik at de som er mest positive til rovdyr og mest interessert i natur- og friluftsliv har den høyeste betalingsvilligheten. De gruppene som er mest negative til rovdyr viser dette ved å oppgi «negativ» betalingsvillighet.

Hvis vi multipliserer middelverdien på ca. 200 kr pr. husstand med antallet husstander i landet, finner vi den totale samfunnsøkonomiske verdien av å verne rovdyrene. (200 x 1,55 mill. husstander = 310 millioner).

Fra dette må en trekke de samlede kostnadene ved å ha rovdyrene, som er summen av den «negative» betalingsvilligheten på 25 kr pr. husstand pluss ca. 10 mill. kr i forvaltningskostnader og erstatninger. Tilsammen gir dette en netto samfunnsøkonomisk nytteverdi av de tre store rovdyrartene på ca. 260 mill. kr pr. år utfra denne undersøkelsen.

Alt i alt er det god logisk sammenheng mellom svarene på de ulike spørsmålene, og holdningene varierer mellom befolkningsgrupper på samme måte som andre undersøkelser har funnet i Sverige og USA. Dette tyder på at spørreskjemaet har fungert som tilsiktet, og at konklusjonene er ganske sikre.

Tallene for samfunnsøkonomisk verdi av rovdyrene som vi har kommet fram til her må likevel kun sees som et første anslag på størrelsesorden av disse verdiene.

De mest positive

av de positive til bevaringen av våre store rovdyr, viste seg å være medlemmer av Norges Naturvernforbund. Undersøkelsen forteller at ingen av dem som oppga NNV-medlemskap, gikk inn for reduksjon av bjørne- og jervebestanden, men 4 % av medlemmene ønsket ulven over og ut. NNV-medlemmer hadde dessuten en sterkere vektlegging av økologiske argumenter enn gjennomsnittet, og færre av dem fryktet store rovdyr i nærområdene. En større andel naturvernere mente tvert om at rovdyras tilstedeværelse ville øke turopplevelsen.
Det viser seg med andre ord at det er stort samsvar mellom medlemsmassens meninger og Naturvernforbundets prinsipielle syn i disse spørsmålene.

A. Å.

Magne Midttun i Naturvernforbundet:

Ingen overraskelse

Tekst:
Jon Bjartnes

Det kom ikke som noen overraskelse på oss at folk er villige til å yte noe for å opprettholde stammene av de store rovdyra. Ikke desto mindre er resultatene av undersøkelsen om betalingsvillighet svært hyggelige, sier Magne Midttun i Naturvernforbundet. Han var lenge generalsekretær i forbundet, og er nå konsulent i klassiske naturvernsaker.

Undersøkelsen kom på et svært viktig tidspunkt, sier Midttun.

– Akkurat nå behandles et forslag til ny landsplan for forvaltning av bjørn, ulv og jerv. Det første planutkastet inneholdt et forslag om å dele inn landet i forvaltningssoner, der de ulike rovdyra var strengt fredet innenfor hver sine spesielle sikringsområder. Utenfor disse områdene åpnet forslaget for muligheten til å drive jakt, blant annet på lisens.

En slik soneinndeling blir det nå neppe noe av. Men det kan ligge an til at fylkesmennene får rett til å gi dispensasjon fra fredningsbestemmelsene, en rett som idag ligger hos Direktoratet for Naturforvaltning. Naturvernforbundet mener retten til å gi fellingstillatelser bør ligge høyere opp i forvaltningssystemet, jo mer utsatt den aktuelle dyreart er. Vi kan derfor ikke godta å delegere dispensasjonsretten for truede arter nedover. Vår argumentasjon styrkes av at folk flest har et positivt forhold til rovdyr, sier Midttun.

Stortinget i utakt med folket

– Vi har lenge hatt grunn til å tro at våre lovgivende myndigheter har vært i utakt med folkemeningen i rovdyrspørsmål. Undersøkelsen bekrefter dette inntrykket, sier Midttun. Han har sin egen teori om årsaken til dette forholdet.

– Enkelt sagt gjenspeiler en meningsmåling holdningen til en folkeopinion, mens forvaltningen gjenspeiler lovgivernes holdninger. Når en tenker på at vårt storting gjennom tidene har hatt en meget sterk representasjon fra landdistriktene (jfr. den omstridte «bondeparagrafen» i grunnloven, som først ble opphevet i 1957), er det meget forståelig at de tradisjonelle husdyr- og reindriftsnæringene har hatt sterke talsmenn hver gang spørsmål om truede rovdyrarter har vært debattert. Men i slike saker må lokale interesser vike for nasjonale, ja kanskje endog globale hensyn, sier Midttun.

Han minner om Norges internasjonale forpliktelser, uttrykt blant annet gjennom Bern-konvensjonen. Der heter det at jordens artsrikdom skal bevares i levedyktige stammer, i områder som er naturlige for artene.

Gaupa inn i landsplanen

Når det gjelder den nye landsplanen for bjørn, ulv og jerv, håper Midttun at den i større grad enn tidligere planer tar hensyn til alle de faktorer som påvirker rovdyra.

– Det er ikke bare jakt som er med på å regulere rovdyrstammene. Det er hele *summen* av menneskenes inngrep vi må ta hensyn til. Hogst, hyttebygging, trafikk, turisme og annen uro påvirker dyra. For å få en tilfredsstillende forvaltning må disse faktorene tas med i beregningen, sier han.

Midttun mener det er på tide å gi gaupa vernestatus på linje med de andre store rovdyra.

– De siste åra har gaupestammen gått kraftig tilbake. Det blir en viktig oppgave for Naturvernforbundet å forsøke og utvide den nye landsplanen til også å omfatte det eneste ville kattedyret vi har, sier han. Han tror ikke forbundet står foran noen lett oppgave, når de skal arbeide for å få en landsplan som styrker rovdyras stilling.

– Men vi skal gjøre vårt beste. Og det blir vanskeligere å ikke ta hensyn til oss, nå som vi har håndfaste bevis på at folk flest står på vår side, sier Magne Midttun.

Det pjuskete liket av Vegårdshei-ulven vises fram på Løvebakken. Stortinget har lenge vært i utakt med folkemeningen i rovdyrsspørsmål.

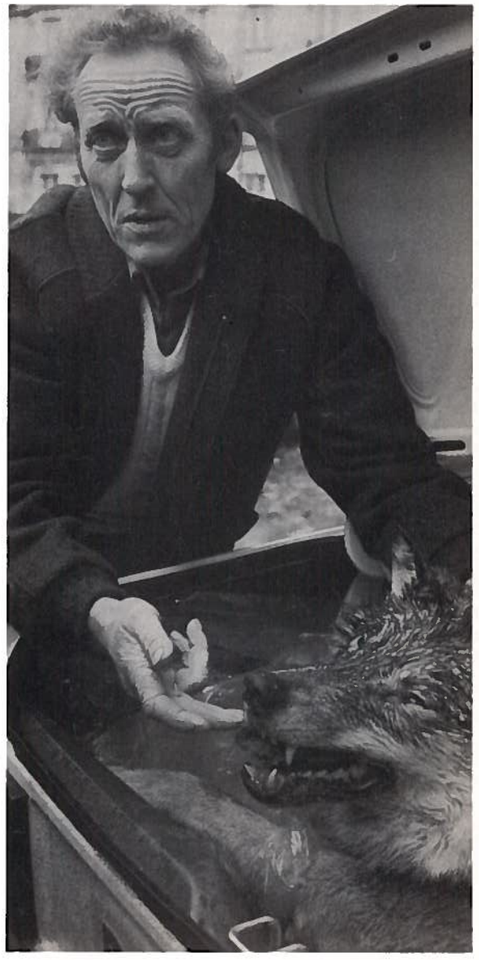

Foto: NTB

MIN MENING

Her møter du noen som sier sin mening. Leserne vil gjerne høre din også. Vær sint eller glad – skriv vennlig eller aggressivt eller til og med saklig. Men skriv kort – da er det mange som leser deg!

Kjære Åsta Holt

Dersom du synes ordet rasisme er upassende, kan vi bruke synonymet artssjåvinisme. En artssjåvinist er en som holder med sin egen art, fordi det er det tryggeste og gir de beste fordelene.

Du sier at jordbrukerne er en truet menneskeart, mens ulven ikke er noen truet dyreart. La oss bare først slå fast at småbrukerne ikke er noen egen art, men en gruppe innenfor arten menneske. Angående den norske ulven kan en vel neppe snakke om grupper. Det ville være som å snakke om grupper innenfor en trebarnsfamilie.

Din påstand virker dessuten ganske tynn, med tanke på at det i 1984 var 43 700 registrerte bruk i størrelsesorden mindre enn 50 dekar i Norge. Hvor mange ulver det fantes i landet på samme tid er vanskelig å si. Men jeg anser det som uviktig om det var fem eller ti, om de hadde fast tilhold i Norge eller om de streifet rundt i hele Skandinavia.

Videre sier du at ulven har ødemarker nok i Alaska o.l. til det må en jo bare si at vi – menneskene – har nøyaktig de samme områdene til rådighet. Det er bare det at ingen av oss vil bo der, for der er det kaldt og ubeboelig. Dersom det er for liten plass til oss i Norge, slik at vi mennesker må fortrenge ulven, så er det vel ikke de fem ulvene det er for mange av – men heller de drøyt fire millioner nordmennene.

Angående det at ingen har klart å utrydde ulven, så skyldes det ikke at det er en umulighet, men at iherdig motstand har klart å forhindre det.

Du trenger i det hele tatt ikke å føle deg forfulgt av ulven, det er den som blir forfulgt av slike som deg.

Torbjørn Grønås

Holt, ulven og Olsen

Blant et lite mindretall i den norske befolkning finnes det noen få mennesker som stadig hever sin røst for å utrydde enkelte høyerestående pattedyrarter i norsk natur. For noen år siden sto en politiker fram og foreslo at man burde sende narkomane og kriminelle til Svalbard. Noen tiår tidligere sto en germaner med oppadrettet, strak høyrearm og forkynte utryddelse av ikke bare gamle og unyttige mennesker, men også en hel folkerase. Holt, Olsen og leserne kan selv vurdere likhetspunktene og de krefter som mobiliserer denne type atferd. Selv har jeg valgt ordet rasisme, kanskje på grunn av alle oppslagene i pressen det siste året – med f.eks. studenter, fotball og Kongen mot rasisme.

Diskusjonen om hvorvidt vi skal ha ulv eller ikke i Norge ebber nå heldigvis ut. Politikerne og et stort flertall i befolkningen har sagt et klart ja i denne sammenheng. Denne debatten har imidlertid virket fullstendig meningsløs på meg. Ulven er en nasjonalarv vi må ta vare på. Å diskutere om en naturlig hjemmehørende art i norsk natur skal utryddes, er like absurd som å vurdere å brenne deler av Munchs malerier eller boksamlinger på Universitetsbiblioteket.

Når det gjelder mitt naturvernarbeid er jeg fullstendig klar over at mine bilder er det mest effektive hjelpemiddel. Men dette burde ikke frata meg muligheten til f.eks. å skrive. Forfatterskap er dessuten svært inspirerende og givende, og kanskje det nytter litt med dette redskapet også?

I forrige nummer av Norsk Natur har jeg i et oppslag om organisert ulveforfølgelse benyttet ordet faunarasisme. Dette er en modifisert variant av Adolph Denis Horns begrep «artsnazisme», som jeg refererte til i ingressen. Hverken dette begrepet eller fascisme er å finne ellers i min artikkel. Det må således være Olsens egne frustrasjoner som har fått ham til å se disse ordene i mitt bidrag. Mitt råd til Olsen blir derfor: Les Norsk Natur med et mer våkent blikk!

Viggo Ree

Taus høst?

Det har gått 25 år siden Rachel Carson kom med debattboken den tause våren. I år er det kommet enda en debattbok på norsk, der norske skogforskere «får så øra flagrer», på grunn av sine holdninger til skogdød og sur nedbør.

Sur nedbør er et begrep som snarest bør strykes fra lista over vanlige uttrykk og erstattes med giftig regn. Over 3 000 stoffer er registrert som alvorlige bidrag til det giftige regnet, mange av de mest fryktede giftstoffene mennesket har framstilt faller ned sammen med nedbøren.

Man behøver ikke være (skog)forsker for å registrere endringer av livskvaliteten i norsk natur. Høsttrekket av de fleste fuglearter har blitt nesten helt borte på 10 år. Våre viktigste drikkevannskilder er mange steder dødsgiftig for fisk, at skogen har særlig større muligheter til å overleve enn hardføre fiskearter som abbor og gjedde er en urealistiske forutsetning som bare eksisterer blant norske skogforskere.

De siste to åra har slakteplassene etter elgjakta ikke blitt rørt av åtselsfugler, det er enda et tegn på at noe er galt. Det må derfor være grunn til å spørre hvilken rett norske skogforskere har til å snakke om en sunn skog når dyrelivet har gjennomgått dramatiske endringer på kort tid.

Tor Håby

Borchgrevink og Fantomet

N. Borchgrevinks innsikt i naturvernsaker er udiskutabel. Hans innlegg kalt «Sirius og Fantomet» i Norsk Natur 5/6 1987, tyder imidlertid på at kunnskapene om forholdene i Bengals hovedstad, Morristown, er av betraktelig ringere karakter.

«Hvorfor . . . (lurer Fantomet seg inn bak vaktene) når han vet at han ville bli ønsket velkommet og sluppet inn om han opptrådte på en mer normal måte?» spør Borchgrevink, og trekker parallellen til Greenpeaceskipet Sirius' opptreden i norske farvann.

Faktum er at president Luagas palassvakter *ikke* ville ønsket Fantomet velkommen, om han «lot seg melde som vanlige besøkende».

På grunn av sin helt spesielle livsoppgave, har Fantomet tilegnet seg en individuell, travel stil. Denne stilen faller gjennomgående – av ukjente grunner – dårlig i smak hos offisielle maktutøvere som palassvakter etc.

Fantomets eneste sjanse til å få besøke president Luaga, innenfor de ofte snevre tidsrammer han har til disposisjon, er således å «lure seg inn bak vaktene».

Det er forøvrig neppe utenkelig, at denne oppklaringen kan kaste nytt lys over Borchgrevinks utvilsomt interessante parallell mellom Fantomet og Greenpeace.

Respektfullt,
Jon Bjartnes

Kjenner du noen . .

. . . som deler ditt naturvernengasjement, men likevel ikke er medlemmer av NNV? I så fall, verv og vinn!

Verv et nytt hovedmedlem og velg mellom:

Nr. 1 Ulv
Nr. 2 Gaupe
Nr. 3 Vandrefalk
Nr. 4 Havørn (nr. 1–4 er trykk av Staffan Ullstrøm, 30 × 42 cm)
Nr. 5 Kassett med fuglelåter
Nr. 6 Stor ugle, håndskåren og håndlaget fra Sri Lanka
Nr. 7 Uglesett (10 stk. ulike), håndskåren og håndlaget fra Sri Lanka.

Verv to nye hovedmedlemmer – velg mellom:

Nr. 8 Anton Brøgger og Karl Georg Høyer: «Det radioaktive Norge etter Tsjernobyl»
Nr. 9 To av vervepremiene for ett hovedmedlem etter valg.
Nr. 10 Neverbutt (til kaffe, sukker m.v.)

Verv tre nye hovedmedlemmer – velg mellom:

Nr. 11 Rød og hvit paraply
Nr. 12 Tre av vervepremiene for ett medlem etter valg

Verv fire nye hovedmedlemmer – velg mellom:

Nr. 14 Keramikkbolle
Nr. 15 Fire av vervepremiene for ett medlem etter valg

Verv fem nye hovedmedlemmer – velg mellom:

Nr. 15 Fiskeveske i never
Nr. 16 Håndlaget messingskje med Breheimenmotiv

Slik verver du:

Send inn kupongen, utfylt med tydelig navn og adresse på de du har vervet. Før på nummeret på hvilken vervepremie du vil ha. Vi sender velkomstmateriell og innbetalingsblankett til de nye medlemmene. Når de har betalt kontingenten, registrerer vi din verveinnsats og sender deg premien.
Fem familiemedlemmer tilsvarer et hovedmedlem. Pensjonistmedlemskap tilsvarer hovedmedlemskap.

Ypperleg som gåve! Årets julegåve!

BREHEIMEN-KALENDER 88

Vakre bilder og nyttig informasjon om Breheimen-Stryn

Slå eit slag for Breheimensaka, og ting ekstra kalenderar for salg til venner, uvenner; naboar, slektningar og andre som treng ein kalender. Du tenar 10 kroner på kvar kalender du sel vidare.

Prisen er kun kr. 50,-. Send inn slippen no!

JA! Eg tingar . . . stk. Breheimenkalender 1988 for kr. 50,- pr. stk.

NAMN:

ADR:

POSTNR:

Kupongen sendast: BERG BREHEIMEN, 6892 Hjelledalen

Vern av ulv – «utryddelse» av ulvebok

Elis Pålsson svarer her på kritikk mot skriftet «Ulvens næringssøk og mennesket». Se Norsk Natur nr. 4-87: Hans J. Engan: «Rovviltforskning på ville veger».

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har stoppet den videre distribusjonen av skriftet *«Ulvens næringssøk og mennesket»*, siden det har fått voldsom kritikk fra fire naturvern- og dyrevernorganisasjoner. Foreningen «Våre Rovdyr» har forlangt at Miljøvernministeren skal fjerne direktøren og en forsker på DN fra deres stillinger grunnet utgivelsen av dette skriftet. Den fremragende ulvevennen Hans Engan, overlege i Tynset, har blant annet krevd at den skal bli *«tilbakekalt og makulert»*.

«Ulvens næringssøk og mennesket» er en oversettelse fra russisk som jeg har gjort. I den omtales blant annet, hvordan ulv i 1944–52 drepte 26 barn i Kirov-distriktet i Sovjet, videre at ulv gjør kraftige innhogg blant tamdyr og ville byttedyr.

Rovdyr-vennene mener at skriftet bare er utgitt for å forsterke folks ulvefrykt og ulvehat, og at det slett ikke er å stole på. Russerne blir beskyldt for ikke å kunne biologi, for å være uvitenskapelige, for å spre vandresagn og fordommer som vitenskap, jeg selv for å ha gjort en subjektiv oversettelse, Naturdirektoratets folk for å hjelpe ulvehatende saue-eiere, osv.

Fra professor David Bibikov, Sovjets ledende ulveforsker, har jeg blant annet fått Michail Pavlovs bok «Ulven», av 1982. Pavlov er doktor i biologi og har i 30 år arbeidet som jaktekspert i Kirov-distriktet (stort som 37 % av Norge).

På gitt foranledning valgte jeg å oversette de deler av Pavlovs bok som kunne utgis under tittelen «Ulvens næringssøk og mennesket». Jeg hadde nemlig i 1984 utgitt en annen oversettelse fra russisk, *«Vargens beteende»* (Ulvens atferd). Den ble gjort på ønske av rovdyrforskeren Ivar Mysterud og inneholdt rapporter fra ledende ulveforskere i Sovjet. Uten presiseringer stod det i boken at ulv av og til hadde angrepet mennesker, og at enkelte personer, særlig barn, var blitt drept.

Mot dette skrift brukte svenske ulvevenner hardt skyts – også mot meg, til tross for at jeg bare var oversetteren.

I «Sveriges Natur» 1985:1 skrev Stefan Jonsson: «Pålssons oversettelse er katastrofal i sitt resultat. Den er et drepende slag mot den seriøse og fakta-baserte ulvedebatten. Boken er en pytt-i-panne. Det er umulig å skille sannheten fra subjektive oppfatninger og gamle myter.»

Ifølge flere aviser sa Sveriges største rovdyrekspert, Anders Bjärvall: «Det er ikke i noe tilfelle bevist at ulv i det sentrale Sovjet har angrepet mennesker». Forøvrig var han heller ikke overbevist om holdbarheten i de sovjetiske forskerrapportene.

Mange andre «naturfolk» avviste i media at ulven skulle ha angrepet, og langt mer at den skulle ha drept mennesker. Slikt er eventyr og fordommer hos uopplyste personer, sa de.

De svenske ulvevennenes avvisende og hånfulle holdning overfor «Vargens beteende» og at de benektet ulveangrep på mennesker, er således den direkte årsaken til at «Ulvens næringssøk og mennesket» ble laget. Skriftet gir detaljerte opplysninger om de motsetninger til mennesket som oppstår ved ulvens næringssøk. Det er jo her vi har kjernen også i den nåværende, opphetede norsk-svenske ulvedebatten.

Jeg må sitere min venn Erling Sundve i Vadsø: «Hvis ulven bare ikke hadde spist, så hadde den ikke vært noe problem»!

Så noen direkte kommentarer til det rasende innlegget mot «Ulvens næringssøk og mennesket», som overlege Engan har gjort i en rekke publikasjoner.

1. Engan hevder at jeg, på initiativ av Ivar Mysterud, har publisert bare de tre kapitlene fra Pavlovs bok, fordi de er «et svært angrep på ulven som dyreart».

Jeg, ikke Mysterud, har valgt disse kapitlene. Jeg har gjort det fordi de omhandler det *helt sentrale* i 10 års norsk-svensk ulvedebatt – konflikten med mennesket grunnet ulvens næringsvalg. Hva Pavlov sier om ulvens anatomi, om ulvejakt osv, er neppe interessant i denne debatten.

2. Engan skriver: Pålsson har også «tidligere vakt oppsikt med sine oversettelser av russiske skrifter med hatefullt innhold mot ulven».

Bare *ett* skrift om ulven har jeg oversatt tidligere – «Vargens beteende». På hvilken måte er det hatefullt?

3. Engan vil at Naturdirektoratets utgivelse av mitt skrift, skal «få konsekvenser for dem som har vært involvert», og at norske myndigheter skal «sørge for å få utgivelsen tilbakekalt og makulert»!

Vil Engan ha *«rettsoppgjør»* – og *bokbål* på «Karl Johan»?

4. Hvorfor har ikke Engan og hans venner *selv* prøvd å bringe frem de «rette» fakta om ulven i Sovjet, når de er helt ovebevist om at det veldige landets rovdyrforskere bare fabulerer og ikke kan biologi? Til tross for at disse forskerne, i motsetning til Skandinavias, har et skikkelig underlag for sin forskning – i 1950 200 000 ulver og nå 76 800 – hvis man tør tro de sovjetiske fabulererne! Det tilsvarer 6 900 respektive 2 600 ulver i Norge–Sverige.

For meg har ulvens matvaner nesten blitt redusert til et sekundært spørsmål. Mye mer interessant ville være å utforske ulveelskere og deres atferd:

a. Hvorfor er ulvevennene som mange politikere og religiøse folk – dvs. de vil ikke *vite* – bare *tro* det som passer dem selv?

b. Hvorfor er de hånfulle, fanatiske og aggressive?

c. Hvorfor innser de ikke at det er lenge siden ulven spilte noen økologisk rolle i Norge–Sverige? På hvilken måte ville vår natur forandres av 15–20 ulver i frihet?

d. Er ulvevennene klar over at de har forårsaket samfunnet millionutgifter for kuriosa-forskning?

Til sist:

Har ikke norske og svenske ulveelskere idiotisert naturdebatten – ført den «på ville veier», for å sitere Engan? Har de ikke hindret viktig naturvern i Skandinavia ved i 10 år å diskutere ulv? Og har de ikke dessuten avledet både myndigheters og publikums oppmerksomhet fra de katastrofale natur- og miljøproblemer som hele verden trues av i vår tid?

Elis Pålsson

Den svenske forskeren Elis Pålsson. Foto: Nils Elovsson.

Rovdyr planlegges ut av norsk natur

Landbrukets Utmarkskontor står sentralt i et nordisk arbeid som kan konkludere med en ordning som i praksis fører til at ulv og bjørn forsvinner fra norsk natur, hevder Paul Granberg, utmarkstekniker.

At grunneierne ville ha et ord med i laget ved utformingen av en landsplan for forvaltning av de store rovdyrartene bjørn, jerv og ulv, er i prinsippet både rett og rimelig sett på bakgrunn av deres plikter og rettigheter. Det er allikevel med stor undring man har iakttatt den febrilske virksomhet som Landbrukets Utmarkskontor har lagt for dagen i denne sammenheng. Bl.a. gikk kontoret til ansettelse av spesielt mannskap for å ta seg av planlegging for tre rovdyrarter, hvilket må betegnes som den rene bagatell, sett i forhold til organisering og forvaltningsplanlegging for de *samlede* viltressurser.

«Naturvernere sprer mistillit»

Utmarkskontorets «rovdyrarbeid» ble innledet i 1986 med en lengre artikkel i flere av landets større aviser, der landbrukets positive holdninger til rovdyr ble ensidig lovprist, mens det påstås at «rovdyrentusiaster og enkelte ubetenksomme naturvernere» sprer mistillit i forvaltningen, til skade for de store rovdyrenes fremtid i norsk natur!

Etter dette gikk kontoret igang med en forvaltningsplanlegging, parallelt med en offentlig planlegging for de samme tre artene.

Da Utmarkskontoret la fram sin plan, viste det seg at en av artene (ulven) ikke er levnet en videre eksistensmulighet i norsk fauna, idet bare spredte individer av arten aksepteres. Enhver som har noen biologiske kunnskaper, vet at arten må kunne opptre i familiegrupper ved reproduksjon. Strategien er derfor klar.

Bjørnen skulle få «overleve» i Norge, men i en bestandstetthet på mindre enn 50 % av den tynnest kjente levedyktige bestand i verden (se Wabakken, Norsk Natur nr. 3 – 1987).

Utmarkskontoret tok til inntekt for sin plan at Biologisk Institutt ved Universitetet i Oslo hadde deltatt i utredningsarbeidet, hvilket skulle borge for at planen var uhildet. Dette er senere tilbakevist av Universitetsdirektøren, i brev av 18/6-87 til Foreningen Våre Rovdyr.

Gjennom intervjuer (i Østlendingen 14/4 og 23/3-87 og Nationen 30/9-87) hevder Utmarkskontorets talsmenn at uttalelsen fra fylkesmannen i Hedmark, i forbindelse med høring

Det blir tynt med bjørnespor på vårsnøen i norske skoger, dersom landbrukets nordiske rovdyrplan får gjennomslag, hevder Paul Granberg.

Foto: Paul Granberg.

for det offentlige planforslag, lider av tannløshet og tåkeprat og at det er stor splid mellom fylkesmannen og hans egen miljøvernavdeling, i det som betegnes som «landets viktigste rovdyrfylke».

Nordisk samarbeid

Videre kommer det fram at Norges Bondelag har tatt kontakt med landbruksorganisasjonene i Finland og Sverige, med tanke på et samarbeid om videre planlegging for de tre artene i nordisk sammenheng. Herunder har Landbrukets Utmarkskontor foreslått seg selv som sekretariat for en nordisk samarbeidsgruppe, da kontoret har «den nødvendige faglige kompetanse på naturforvaltning». I et slikt utvalg ble så én mann fra Nord-Trøndelag Bondelag samt lederen av Landbrukets Utmarkskontor oppnevnt som norske medlemmer. I tillegg fikk de to som har forestått Utmarkskontorets norske planlegging, status som sekretær og biologisk rådgiver.

Det må kunne sies at Landbrukets Utmarkskontor (og jordbrukssiden innen landbruket) etter eget forslag, her fikk en svært så sentral plass!

Landbrukets «positive» holdning

I et intervju med sekretæren i utvalget (Østl. 7/11-87) legger han fram den nordiske samarbeidsgruppens «mulige» konklusjon i rovdyrspørsmålet, som skal oversendes Nordisk Ministerråd ved påsketider 1988. Denne går ut på at Sverige skal sikre bjørnen, at Finland skal ta seg av ulven og at Norge skal beholde jerven. Dermed har vi fått landbrukets «positive» holdning til rovdyr i norsk natur, klart demonstrert idet man med ublu tekst sier at det arbeides for at (i første omgang?) to av de tre angjeldende dyrearter skal forsvinne fra norsk natur!

Med bakgrunn i de mange fraser vi har hørt fra Landbrukets Utmarkskontor om flerbruksplanlegging i utmarka, må det være berettiget med et spørsmål om hva slags *flerbruk* norsk landbruk legger opp til, som er så *ensidig* at opprinnelige dyrearter ikke lengre får plass i vår fauna?

En slik planlegging er klart i strid med formålsparagrafen i vår Viltlov og Bernkonvensjonens artikkel 2, 3, 6 og 8. Når vi så vet at hele 80 % av landets befolkning går inn for at vi skal beholde disse artene i norsk fauna, og at de har en netto nasjonaløkonomisk nytteverdi på ca. 260 mill. kr. pr. år (jfr. rapport nr. 5/1987 fra Institutt for skogøkonomi), vil det være tåpelig å tro at en slik forvaltningsstrategi ikke vil få fremtidige konsekvenser for rettighetsforholdene i norsk utmarksbruk.

Nye signaler fra skogbruket?

Man hadde vel ventet seg at Utmarkskontorets ressurser hadde blitt brukt til et mere objektivt viltstellarbeid. Til eksempel representerer hjortedyrskadene på skog en negativ økonomisk verdi som gjør rovdyrskadene på husdyr til rene bagateller i sammenligning. Den overveiende del av skogbrukerne høster nesten ensidig goder av denne viltressurs, mens skadebelastningen går ut over noen få – uten noen form for utjamnings- eller erstatningsordning. Det er igjen et utslag av manglende organisering. På dette området burde Utmarkskontoret ha satt inn kreftene.

Med de fundamentalt motsatte økonomiske interesser i viltstellet som disse næringsgrener har, og med den utvikling arbeidet fikk de senere år, er det neppe et stort tap når jordbruket og skogbruket nå går hver sin veg og nedlegger det gamle Landbrukets Utmarkskontor.

Jordbrukets «positive» holdning til rovdyr i norsk natur, har vi fått demonstrert. Nå bør vi også få se hva skogbruket står for.

Paul Granberg

Landbrukets Utmarkskontor

Norges Skogeierforbund og Norges Bondelag er to grunneierorganisasjoner, hvis medlemmer tilsammen rår over en stor prosent av norsk utmark. Siden retten til å utnytte viltressursene (jaktretten) i prinsippet tilligger grunneieren, blir ansvaret for den praktiske faunaskjøtsel i stor grad grunneierens ansvar. Dette ansvar omfatter ikke bare de «jaktbare» viltartene, men alle landpattedyr og fugler som omfattes av *Viltloven*. Også retten til en del annen utnyttelse av utmarka, som virker på artenes livsvilkår – så som skogsdrift, husdyrbeite og tekniske inngrep – er i prinsippet grunneierens. Ansvaret for den praktiske skjøtsel av de økosystemer som vi alle er avhengig av som livsgrunnlag, ligger derfor i betydelig grad til grunneieren.

Under 1960-årenes gryende «utmarksnæring» gikk Norges Skogeierforbund og Norges Bondelag inn i et samarbeid for å utvikle denne næringsgren. Det ble opprettet et samarbeidsutvalg som fikk betegnelsen «Samarbeidsordningen for jakt, fiske og bygdeturisme». Senere har navnet blitt forandret til Landbrukets Utmarkskontor, hvilket altså betegner en ren næringsinteresse-organisasjon.

Foto: Eivin Raskatt.

Jerv i Åmotsdalen i Oppdal, Sør-Trøndelag.

Nye momenter fra rovviltdebatten

Hans J. Engan hevder i dette innlegget blant annet at ulven har overlevd til tross for – ikke på grunn av – den forvaltning som har foregått.

Rapporten «Haldningar til og betalingsvillighet for bjørn, jerv og ulv i Noreg» (se side 20) er et mangesidig og svært omfattende arbeid. Innholdet bør være nødvendig og nyttig stoff for de som deltar i debatten om rovdyrene. Det er ingen tvil om at hovedkonklusjonen av rapporten må være følgende: Et stort flertall i befolkningen ønsker å bevare bestander av disse artene i Norge, og de er villige til å betale langt mer enn de kostnadene rovdyrene i dag påfører samfunnet for å oppnå denne bevaringen.

Undersøkelsen må være en skuffelse, og bør forhåpentligvis bli et skikkelig korrektiv for de personer i næringsorganisasjoner og offentlig forvaltning som i årevis synes å ha arbeidet utrettelig for å redusere eller fjerne bestandene av enkelte av disse artene fra norsk fauna. I slik sammenheng er det naturlig å tenke på Norges Bondelag/Landbrukets Utmarkskontor ved forskerne Ivar Mysterud og Morten Muus Falck (tidligere Morten Kolstad). Det er også naturlig å tenke på enkelte sider av den «rovviltforvaltning» som har vært drevet av Direktoratet for naturforvaltning under direktør Helge Vikans ledelse. Det er nemlig etter undertegnedes mening knapt å ta for hardt i når man sier at f.eks. ulven, og enkelte av våre bestander av bjørn og jerv, har overlevd til tross for – og ikke på grunn av – den «forvaltning» som har foregått. Det vil være å håpe at ytterligere utspill fra slike krefter vil bli behandlet og bedømt i lys av bl.a. resultatene i rapporten fra Institutt for Skogøkonomi.

Fil. dr. Elis Pålsson ved Lund Universitet (Sverige) har de siste årene gjennom sitt oversettelsesarbeide av russisk litteratur om ulv blandet seg inn i den norsk/svenske rovviltdebatten. Gjennom sine oversettelser/publikasjoner «Vargens beteende» (1984) og «Ulvens næringssøk og mennesket» (1987) har han sterkt og bevisst fokusert på ulvens skadelighet, og bl.a. nøret opp under folks frykt for rovdyr. Jeg synes videre at hans debattinnlegg i kjølvannet av den kritikk som har vært reist mot innholdet i disse publikasjonene, klart viser at hans intensjon har vært å bidra til å skape en negativ holdning til ulven, og gjennom dette bidra til utryddelsen av denne arten fra norsk/svensk fauna. Hans forsøk på å kamuflere seg bak en ufarlig oversetterrolle bør ikke tas høytidelig.

Elis Pålsson har ellers i diverse debattinnlegg forsøkt å distansere seg fra forbindelsen med ovennevnte Ivar Mysterud / Landbrukets Utmarkskontor. Han skriver bl.a. at *han*, ikke Ivar Mysterud, har valgt ut de aktuelle kapitlene fra den russiske boken «Ulven», som er grunnlaget for «Ulvens næringssøk og mennesket». Dette kan godt være tilfelle, men er i så fall rent ordkløveri! Jeg vil i den sammenheng minne Elis Pålsson om en telefonsamtale han hadde med Viggo Ree 22/7 1987 ca.kl. 10.00, hvor han på direkte spørsmål opplyste at Ivar Mysterud hadde foranlediget oversettelsen både av «Vargens beteende» og «Ulvens næringssøk og mennesket». Denne samtalen ble med hensikt overhørt av vitner, og vil være vanskelig å snakke seg bort fra.

Elis Pålsson har ellers hektet seg opp i det forhold at div. organisasjoner og personer har krevd at «Ulvens næringssøk og mennesket», utgitt av Direktoratet for naturforvaltning som «Arbeidsrapport fra Rovviltprosjektet nr. 30», skulle tilbakekalles og makuleres. Jeg skal være enig i at en uvitenskapelig, useriøs og uklok publikasjon ikke nødvendigvis burde makuleres fordi den var dårlig. Men Elis Pålsson bør være klar over at denne publikasjonen ble utgitt under dekke av et forskningsprosjekt som var avsluttet 2–3 år tidligere, og i ly av organisasjoner og personer som hadde lånt sine navn til dette prosjektet! Utgivelsen var derfor ikke bare et faglig ganske tvilsomt arbeide, men den var også et brudd på en rekke forskningsetiske (og mulig – juridiske) regler og lover! Det var hovedgrunnen til at bl.a. enkelte som var med i ledelsen av dette forskningsprosjektet gikk ut med et slikt krav. Direktoratet har da også måttet beklage denne utgivelsen.

Vern av alle dyrearter og deres leveområder har alltid vært – og vil alltid være – et viktig arbeidsfelt innen natur- og miljøvern. Arbeidet for rovviltartene har ikke «avledet oppmerksomhet» fra natur- og miljøproblemer. Det er forårsaket av slike problemer!

Hans J. Engan

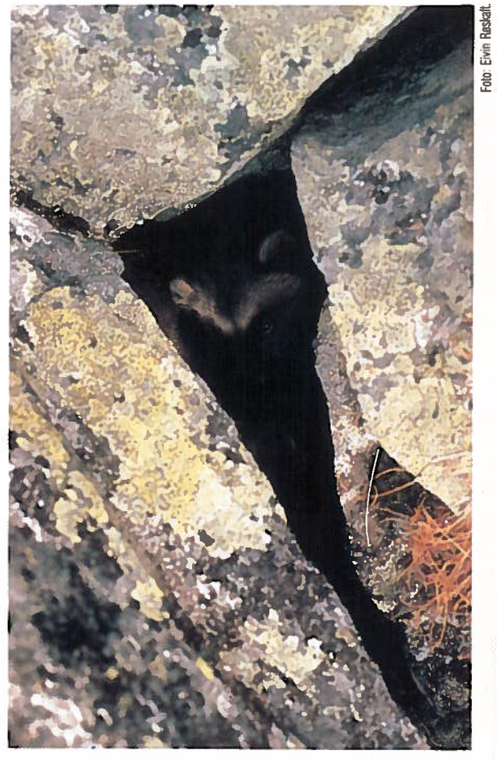

Foto: Eivin Raskatt.

Jervunge under stein i Åmotsdalen i Oppdal, Sør-Trøndelag.

NORGES • FONDET

Opprop!

Det økonomiske system i vårt samfunn, nettverket av utallige økonomiske organer danner en mur, som det er vanskelig å bryte igjennom. Det er vanskelig for pionertiltak å komme igang, — Det er lett å støte hodet i muren. Økonomien driver samfunnsutviklingen videre i kriseskapende retning, og utgjør et avgjørende stengsel for en prosess mot en alternativ fremtid.

Stadig flere mennesker blir seg bevisst det usunne i at kapital uhemmet flyter inn i «kapitalmarkedet», for der blindt å tjene de formål som gir størst profitt. Vi lever med en profittstyrt økonomi, mens vi ønsker oss en økonomi som styres av våre grunnleggende behov, og som hjelper nye impulser fram.

Alle som har tanker om en alternativ framtid føler at behovet for en fornyelse er brennende. NORGESFONDET* har tatt et initiativ i retning av en slik fornyelse.

*) Norgesfondet har sprunget ut av bevegelsen «Framtiden i våre hender». For nærmere opplysninger: Norgesfondet, boks 73, Ankertoget, 0133 Oslo 1. Kontakttlf.: (02) 24 03 39

Framveksten av et alternativt samfunn må skje ved et samvirke mellom nye tanker, idéer, impulser, arbeidsinnsats og *kapital*. I tråd med disse tanker er NORGESFONDETS SPARE- OG LÅNELAG etablert. Lagets formål er å gjøre kapital til et redskap for utvikling av konkrete, alternative tiltak.

NORGESFONDETS SPARE- OG LÅNELAG er en forening — et samvirke — der medlemmene får forvaltet sine sparepenger, og der man kan søke om støtte til prosjekter som prøver å virkeliggjøre idéene til bevegelsen «Framtiden i være hender». Sikkerhet for pengene er det sørget for på betryggende måte. Medlemskontingenten er kr. 100 en gang for alle.

Undertegnede støtter de tanker som er kommet til uttrykk i dette oppropet og gir sin fulle tilslutning til initiativet. Vi anbefaler medlemskap i NORGESFONDETS SPARE- OG LÅNELAG, og oppfordrer til innskuddssparing.

Sigmund Kvaløy Sætereng
gårdbruker, lektor

Ragnhild Queseth Haarstad
stortingsrepresentant

Per Flatberg
apoteker

Rakel Lapin
husmor

Nils Faarlund
rektor, Norsk Høgfjellskole

Odd Einar Dørum
sosialfaglig konsulent

Mosse Jørgensen
lærer

Finn Magnussen
overlege

Sidsel Mørck
forfatter

Øyvind Solberg
advokat

E. Dammann
forfatter

Kaare R. Norum
professor

Olav M. Benestad
1. amanuensis

Nils Christie
professor

Inge Eidsvåg
rektor Nansenskolen

Arne Fjørtoft
partileder

Arne Næss
professor

TIL NORGESFONDETS SPARELAG
Postboks 73 Ankertorget
0133 Oslo 1

Jeg kan tenke meg å opprette sparekonto.
Send informasjon og nødvendig underlag.

Navn: _____

Adr.: _____

Postnr./Sted: _____

KLIPPES UT OG HENGES OPP PÅ HYTTA:

DE LIVSVIKTIGE SNØSKRED-REGLENE

● De fleste skred som er farlige for skiløpere, dvs. flakskred, utløses vanligvis

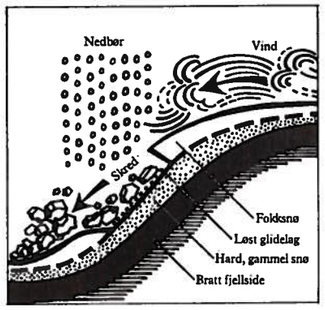

under eller **like etter** perioder med sterkt snøfall, vind eller temperaturstigning.

● Skredfaren øker ved:
– Kraftige snøfall på ca. 20 cm eller mer pr. døgn.
– Når det blåser slik at snøen driver.
– Når temperaturen i snøen stiger raskt
– ved solstråling, regn eller innsig av varmluft.

● Faren er som regel størst når snøfall og vind opptrer samtidig.

● Selv om overflaten virker hard og fast, kan løse lag lenger nede i snødekket medføre skredfare.

● Hvis du hører "drønn" i snødekket er dette tegn på skredfare.

● Vær ekstra varsom når du ser at det har gått skred ellers i terrenget.

● Fjellsider og skråninger som ligger i lé for vinden, samler mest snø. Her er skred-

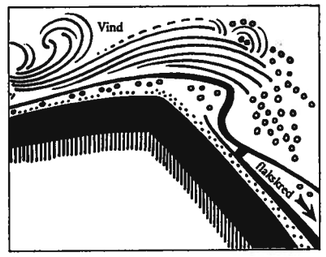

faren størst. Unngå derfor skråninger hvor det ser ut til å ligge mer snø enn ellers i fjellsiden.

● De fleste skred løsner i terreng som har helling mellom 30 og 50 grader. Vær også

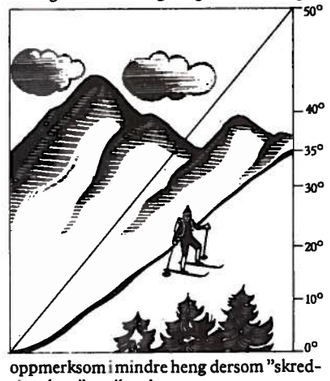

oppmerksom i mindre heng dersom "skredsignalene" er tilstede.

● Legg ruten i nærheten av oppstikkende fjellknauser, steinblokker o.l. Her er snødekket tynnere, og holdes bedre på plass.

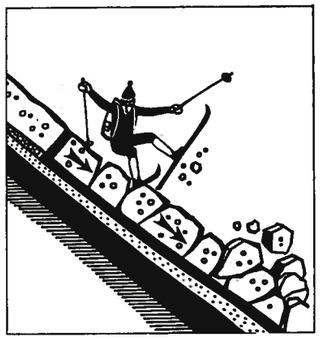

● De fleste skred som medfører ulykker, utløses av skiløperne selv. Blir du tatt av skred, prøv å kvitte deg med ski og staver. Forsøk deretter å "svømme" på overflaten av skredet.

● Blir du begravd i snømassene, prøv å skaffe luftrom foran ansiktet. Vent med å rope til du hører at letemannskapene er like ved slik at du sparer mest mulig luft. Lyden dempes kraftig av snøen.

● Skiløpere som ser at noen blir tatt av skred, må sette igang leting øyeblikkelig. Gå over skredet og se om noe stikker frem. Ta av stavtrinsen og stikk så langt som mulig ned i snøen der det er mest sannsynlig å finne noen.

● Er det flere i følge, må en person øyeblikkelig gå for å hente hjelp. Lavinehunder finner nesten alltid de som er tatt av skred. Andre hunder kan også brukes til leting.

● Lytt til værmelding og skredvarsler hver dag.

Statens informasjonstjeneste i samarbeid med Norges Geotekniske Institutt.

Siste sjanse NATUR-KALENDEREN 1988

Varenr. 100, kr. 75,– M. kr. 65,–

Populære barnebøker

528 Barnas fuglebok 1, kr. 75,– **M. kr. 55,–**
530 Barnas fuglebok 2, kr. 75,– **M. kr. 55,–**
527 Barnas flora 1, kr. 75,– **M. kr. 55,–**
525 Barnas flora 2, kr. 75,– **M. kr. 55,–**
526 Barnas bok om trær, kr. 75,– **M. kr. 55,–**
544 Barnas bok om småkryp, kr. 75,– **M. kr. 55,–**
542 Mari ser på naturen, kr. 98,– **M. kr. 80,–**
547 Langs elv og bekk, kr. 90,– **M. kr. 65,–**

Ny video!

– om sur nedbør!

«Det er vårt valg» – NNVs nye informasjonsvideo om sur nedbør. Grundig, men lettfattet, med presentasjon av forskningsresultater og tiltak. Videoen egner seg godt til bruk i foreninger og skoler. Med læreveiledning og ordliste. VHS, 23 min.

Varenr. 614 kr. 250,–

Lever havet – lever hvalen

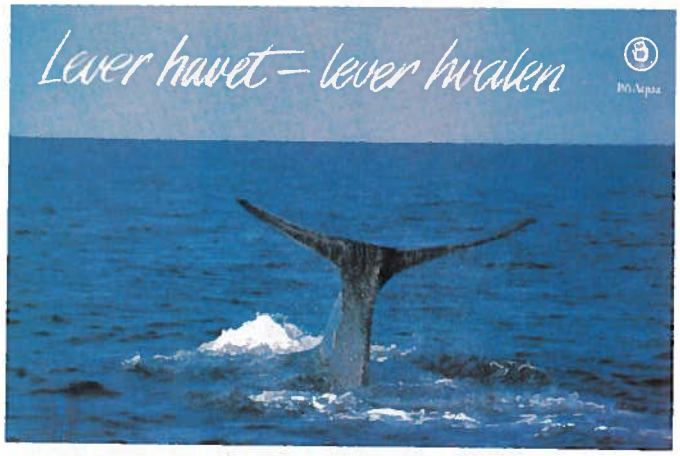

Dette er den 2. fotoplakaten i Naturvernforbundets «La havet leve»-serie. NNV intensiverer nå arbeidet med den alvorlige ressurssituasjonen, med spesiell vekt på forholdene i Barentshavet. Vær med og vern livet i havet!
Varenr. 121 «Lever havet – lever hvalen» kr. 58,–
Varenr. 117 «Lever havet – lever lunden» kr. 58,–

Plakater

121 Lever havet – lever hvalen! kr. 58,–
117 Lever havet – lever lunden! kr. 58,–
116 Redd havet nå! kr. 40,–
115 Pattedyrplakat, kr. 35,– **M. kr. 30,–**
110 Spiselige ville bær, kr. 35,– **M. kr. 30,–**

Alt om fugler

538 Fuglevern (hefte), kr. 40,– **M. kr. 30,–**
539 Bli kjent med fuglene (hefte), kr. 20,–
109 Vinterfuglplakat, kr. 30,–
112 Trekkfuglplakat, kr. 30,–
600 Fuglelåtkassett, kr. 70,–
615 Lysbildeserie (23 stk.), kr. 150,–

FOR BESTILLING:
Benytt egen kupong lagt inn i bladet.